

ЛІТАРАТУРА МАСТАЦТВА

13 ЧЭРВЕНЯ

2003 г.

№ 24/4210

КОШТ 540 РУБ.

«Лекцыя» —
старонкі
з новага рамана
Андрэя
ФЕДАРЭНКІ

9

«Летапісец
Ракі» —
да 65-годдзя
Ігара
ШКЛЯРЭЎСКАГА

12

Дзённік
Вячаслава
АДАМЧЫКА

14-15

ФЕСТИВАЛІ

ЗАСНАВАЛЬНІКІ ФЕСТИВАЛІ
Міжнародны конкурс «Рэспубліка Беларусь» — Фестываль камернай музыкі.
Нацыянальны ўніверсітэт культуры і мастацтваў імя Янкі Смалюгіна, Мінск.
Міжнародны ўніверсітэт культуры і мастацтваў імя Янкі Смалюгіна, Мінск.

**VIII Беларускае фестываль
камернай
музыкі
«Музы Нясвіжа
2003»**
24.7.00-1.08.00 г. Нясвіжа

НЯСВІЖСКІЯ НЕЗАБУДКІ

У старасвецкім горадзе,
які рыхтуецца справіць
сваё 780-годдзе, восьмы раз
прайшоў Беларускае фестываль
камернай музыкі.

Уражанні ды меркаванні
карэспандэнта «ЛіМа»
з гэтай нагоды

10-11

глядзіце на стар.

Лаўрэат Міжнароднага конкурсу Ігар ДЗЕДУСЕНКА,
Фота А. Клешчука

«13-я ПАЛАСА» —
СТАРОНКА ГУМАРУ,
ПАРОДЫЙ, ПЕРАПЕВАЎ
ДЫ ШАРЖАЎ.

13

Глядзіце на стар.

**13-я
ПАЛАСА**

КОЛА ДЗЁН

Праляцела амаль палова чэрвеня. Было і за- надта горача і занадта холадна. Але, нягледзячы на ўсё гэта, на нашых нівах не пуста, бо людзі працуюць у любое надвор'е і ведаюць, што за іх ніхто іхняй работы не зробіць.

ПЕРАНОС ТЫДНЯ

Улады Польшчы вырашылі адкласці ўвядзенне ўязных віз для грамадзян Беларусі, Расіі і Украіны, якое было намечана на 1 ліпеня гэтага года. Варшава афіцыйна абавязвалася ўвесці візавы рэжым за шэсць месяцаў да ўступлення ў Еўрапейскі саюз. Аднак, паколькі ўступленне ў Еўрасаюз, раней запланаванае на 1 студзеня 2004 года, адбудзецца на пяць месяцаў пазней, то ўвядзенне віз таксама вырашана перанесці.

ПЕРСПЕКТЫВА ТЫДНЯ

У час летніх канікул у лагерах змогуць адпачыць 460 тысяч школьнікаў нашай краіны. Са сродкаў дзяржаўнага сацыяльнага страхавання на падрыхтоўку лагераў да сезона выдзелена 44 мільярды рублёў. Гэта сума размеркавана па рэгіёнах краіны ў залежнасці ад колькасці дзяцей школьнага ўзросту. У перыяд летніх канікул прымуць дзяцей больш як 4 тысячы дзённых пляцовак і лагераў, з якіх 230 — з кругласутачным знаходжаннем і столькі ж — з дзённым. Аздараўленне ў гэтым годзе арганізавана ў чатыры змены па 18 дзён кожная.

ПЛАНЫ ТЫДНЯ

Завяршыць будаўніцтва другой лініі метрапалітэна ў Мінску плануецца ў 2005 годзе, пасля чаго будуць распачаты работы па правядзенні лініі метро ў раёны "Малінаўка" і "Паўднёвы Запад". У план развіцця Мінска да 2030 года ўключана і будаўніцтва трэцяй лініі метро.

ЧУТКІ ТЫДНЯ

Размовы вакол еўра не сціхаюць. І хоць асноўная прычына гэтага — умацаванне курса адзінай еўрапейскай валюты, але і з'явіліся чуткі, што ў хуткім часе банкноты еўра атрымаюць новую ступень абароны ад паддробкі. Інфармацыйнае выданне News паведаміла, што радыёметкі памерам з пясчынку будуць убудовацца ў банкноты еўра пра падпісанні пагаднення паміж Еўрапейскім банкам і японскім вытворцам электронікі Hitachi.

АДКРЫЦЦЁ ТЫДНЯ

У Віцебску ўрачыста адкрылася бібліятэка імя Еўфрасіні Палацкай. Рашэннем Віцебскага аблвыканкама яе імя прысвоена адной з бібліятэк горада, якая знаходзіцца ў мікрараёне "Поўдзень-7".

ПОСПЕХ ТЫДНЯ

Славуты беларускі тэнісіст Максім Мірны напрыканцы адкрытага чэмпіянату Францыі заняў верхні радок у рэйтынгу лепшых парных тэнісістаў. Раней такога поспеху не дасягаў ніводзін беларускі тэнісіст.

ВЯРТАННЕ ТЫДНЯ

Народны пісьменнік Беларусі Васіль Быкаў, які жыве на працягу апошніх пяці гадоў за мяжой, вярнуўся ў Беларусь. 19 чэрвеня Васіль Уладзіміравіч адзначыць свой 79-ты дзень нараджэння.

УШАНАВАННЕ ТЫДНЯ

У Мінскай абласной бібліятэцы імя А. Пушкіна адбылася ўрачыстая цырымонія, на якой пісьменніцы Вользе Іпатавай была ўручана штогадовая прэмія імя Барыса Кіта. У сваім выступленні старшыня "Рабочай групы беларуска-нямецкіх сустрэч" Еханэс Шлооту адзначыў, што гэтая прэмія ўмацуе беларуска-нямецкае супрацоўніцтва ў галіне літаратуры.

РАШЭННЕ ТЫДНЯ

Беларуская федэрацыя хакея прыняла рашэнне аб назначэнні галоўнага трэнера нацыянальнай зборнай — ім стаў Міхаіл Захараў, які, акрамя таго, па-ранейшаму будзе трэніраваць маладзёжную зборную.

ЛІЧБЫ ТЫДНЯ

У друку з'явілася інфармацыя, што за чатыры месяцы гэтага года выручка ад продажу спіртных напояў у нашай сталіцы склапае 106 мільярдаў рублёў. Гэта амаль на шэсць працэнтаў менш, чым год назад. І колькасць памерлых ад алкагольных атручванняў зменшылася на 26 працэнтаў.

5 чэрвеня ў сталічнай Зале камернай музыкі выступілі лаўрэаты конкурсу маладых вакалістаў "Убельская ластаўка", прысвечанага творчасці С. Манюшкі.

Кажуць, што калі ў сям'і Манюшкаў, уладальнікаў сядзібы Убель непадалёк ад Мінска, нарадзіўся сын Станіслаў, у вакно святліцы, дзе стаяла калыска немаўляці, заляцела птушка ластаўка і пачала майстраваць гняздо. Гэта прынялі за добры знак — маўляў, дзіця будзе адоранае творчым талентам. І

пераможцаў мінулых спаборніцтваў выйшлі новыя лаўрэаты міжнародных конкурсаў, маладыя сапісты вядомых творчых калектываў. Гэта і Аксана Бондарава, і Уладзімір Громаў, і Віктар Цыркуновіч... Канцэрт лаўрэатаў, які адбыўся 5 чэрвеня, парадаваў суквеццем свежых маладых га-

рэвіча... Фінальнай кульмінацыяй стаўся бліскучы выхад лаўрэата 1-й прэміі конкурсу мінулага года Аляксандра Кульмакова — студэнта "класа тэнараў", якім славіцца прафесар Л. Івашкоў. **С. Б. НА ЗДЫМКУ: лаўрэаты перад канцэртамі. ФОТА В. СТАВЕРА**

ІМПРЭЗЫ

Стала ўжо добрай традыцыяй у хвіліны радасці збіраць

кірмаш" складаўся з беларускіх песень, танцаў, дзіцячых вершаў Янкі Купалы. Наша аўдыторыя — выхаванцы

Купалам у сэрцы". Дзеці з задавальненнем спявалі, танчылі, чыталі вершы Янкі Купалы. Напрыканцы ўсе ўдзельнікі і

КУПАЛАЎСКІ КІРМАШ

ца ў вечна гасцінным музеі Купалы — ДOME, дзе пануе яе Вялікасць Купалава Паззія. Да Міжнароднага дня абароны дзяцей Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы наладзіў адметнае мерапрыемства — "Купалаўскі кірмаш".

"Купалаўскі кірмаш" падрыхтавалі супрацоўнікі і выхаванцы Нацыянальнага дзіцячага сада № 202: загадчыца Бажэна Грыгор'ева, музычны кіраўнік Яўгенія Собаль, настаўнік-лагaped Дзіна Панасюк, псіхалаг Наталля Жукоўская, фізічны кіраўнік Алена Заяц, супрацоўнік дзіцячага сада Уладзімір Баль, а таксама загадчыца бібліятэкі комплексу пазашкольнай работы "Золак" Галіна Рамусік. Свята атрымалася надзвычай вясёлае. "Купалаўскі

дзіцячага сада № 272 са сваімі педагогамі, а таксама супрацоўнікі музея былі ў захапленні ад незвычайнага каня, на якім і прыехалі нашы госці. У ДOME Купалы сабраліся тыя, хто сапраўды жыве "3

гледачы "Купалаўскага кірмаша" атрымалі памятныя сувеніры музея. **Дзіяна КАВАЛЕВІЧ, старшы навуковы супрацоўнік музея Янкі Купалы** **ФОТА Сяргея ЛУК'ЯНАВА**

ПРЭЗЕНТАЦЫІ

Незвычайныя "практычныя заняткі" па сучаснай беларускай літаратуры былі праведзены 27 мая ў Белдзяржпедуніверсітэце

зам" гапоўнай герані творы — Марыі Дзямковіч. Раманіста сур'езна ўсхваляваў лёс беларусаў як нацыі ў пераломны гістарычны час. Яму ўдалося намаляваць у сваім творы постаці тыпо-

галоўных, цэнтральных момантаў рамана — параўнанне чалавечага грамадства з пчэліным роём. Калі прыйшла бяда, трэба ратавацца разам, усім гуртам... В. Якавенка выказаў тое, што хацеў, прычым зрабіў гэта роўна, на аднолькава высокім мастацкім узроўні.

ЗАХАПЛЯЮЧЫ ўРОК ЛІТАРАТУРЫ

імя М. Танка. Ініцыятарам іх выступіў прафесар гэтага ўніверсітэта, пісьменнік А. Рагуля. Мерапрыемства прысвечалася выхадзе ў свет рамана Васіля Якавенкі "Надлом". Запрошаныя (навукоўцы М. Кеняка, Я. Янушкевіч, В. Пазнякоў, М. Малько, пісьменнікі Э. Ялугін, У. Дамашэвіч, С. Явар, В. Стралко, грамадскія дзеячы А. Дабравольскі, А. Калубовіч) па-належнаму ацанілі работу над раманам, над якім В. Якавенка працаваў ажно 7 гадоў. Спатрэбіліся аўтару і архіўныя матэрыялы, і аўдыёзапісы гутарак з "правобра-

вах прадстаўнікоў нашага народа. В. Якавенка раскажаў пра гісторыю напісання рамана, падзяліўся з прысутнымі сваімі меркаваннямі наконт будучыні Беларусі ў сувязі з духоўным і "матэрыяльным" Чарнобылем. Зацікаўленае даследаванне гісторыі Бацькаўшчыны выкікала неабходнасць у знаёмстве В. Якавенкі з кнігай Ю. Туронка "Беларусь пад нямецкай акупацыяй". Дапамаглі і паездка пісьменніка ў ЗША, яго сустрэчы з тамтэйшымі беларусамі. І нездарма адзін з

Пісьменнік пастараўся па магчымасці адказаць на ўсе пытанні сваіх чытачоў. Немаўлаважна тое, што імпрэза адбывалася ў памяшканні, дзе сабраная вялікая мноства прадметаў народнай культуры — ручнікоў, гладышоў, прылад працы і інш. Гэта яшчэ больш падкрэслівала далучанасць усіх прысутных да сакральнага асноўнага нацыянальнага быцця, абуджала роздум аб сугучнасці настраю, спадзяванняў і мар беларусаў усіх часоў. **С. Я.**

РЭДАКЦЫЙНА-ВЫДАВЕЦКАЯ ЎСТАНОВА «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

НАГАДВАЕ: ІДЗЕ ПАДПІСКА НА 2-ое ПАЎГОДДЗЕ 2003 ГОДА!

Шаноўныя чытачы! Ідзе падпіска на другое паўгоддзе 2003 года. На выданні Рэдакцыйна-выдавецкай установы «Літаратура і мастацтва» можна падпісацца ў любым паштовым аддзяленні нашай краіны. Кошты зас-

таліся тымі ж, што і былі ў першым паўгоддзі. Для ўстаноў Міністэрства культуры і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адкрыта льготная падпіска.

«Літаратура і мастацтва»

Індывідуальная (індэкс — 63856)	на 1 месяц — 4000 руб.
на 1 месяц — 2500 руб.	на 3 месяцы — 12000 руб.
на 3 месяцы — 7500 руб.	на 6 месяцаў — 24000 руб.
на 6 месяцаў — 15000 руб.	Ведамасная льготная (індэкс — 63880)
Ведамасная (індэкс — 63857)	на 6 месяцаў — 16800 руб.

«Полымя»

Індывідуальная (індэкс — 74985)	на 1 месяц — 3500 руб.
на 1 месяц — 2500 руб.	на 3 месяцы — 10500 руб.
на 3 месяцы — 7500 руб.	на 6 месяцаў — 21000 руб.
на 6 месяцаў — 15000 руб.	Ведамасная льготная (індэкс — 00727)
Ведамасная (індэкс — 00141)	на 6 месяцаў — 16800 руб.

«Маладосць»

Індывідуальная (індэкс — 74957)	на 1 месяц — 3800 руб.
на 1 месяц — 2600 руб.	на 3 месяцы — 11400 руб.
на 3 месяцы — 7800 руб.	на 6 месяцаў — 22800 руб.
на 6 месяцаў — 15600 руб.	Ведамасная льготная (індэкс — 00731)
Ведамасная (індэкс — 00137)	на 6 месяцаў — 16800 руб.

«Крыніца»

Індывідуальная (індэкс — 74824)	на 1 месяц — 3500 руб.
на 1 месяц — 2500 руб.	на 3 месяцы — 10500 руб.
на 3 месяцы — 7500 руб.	на 6 месяцаў — 21000 руб.
на 6 месяцаў — 15000 руб.	Ведамасная льготная (індэкс — 00730)
Ведамасная (індэкс — 74940)	на 6 месяцаў — 16800 руб.

«Нёман»

Індывідуальная (індэкс — 74968)	на 1 месяц — 3500 руб.
на 1 месяц — 2500 руб.	на 3 месяцы — 10500 руб.
на 3 месяцы — 7500 руб.	на 6 месяцаў — 21000 руб.
на 6 месяцаў — 15000 руб.	Ведамасная льготная (індэкс — 00238)
Ведамасная (індэкс — 00238)	на 6 месяцаў — 16800 руб.

«Всемирная литература»

Індывідуальная (індэкс — 74863)	на 1 месяц — 3500 руб.
на 1 месяц — 2500 руб.	на 3 месяцы — 10500 руб.
на 3 месяцы — 7500 руб.	на 6 месяцаў — 21000 руб.
на 6 месяцаў — 15000 руб.	Ведамасная льготная (індэкс — 00729)
Ведамасная (індэкс — 00135)	на 6 месяцаў — 16800 руб.

ВЫСТАВЫ

У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылася выстаўка фатаграфій старэйшага беларускага фотамайстра Уладзіміра Няхайчыка. «Я тут бачу свой край, поле, рэчку і бор, Сваю матку-зямлю — Беларусь» — гэтыя пранікнёныя радкі з Купалавага верша «Гэта крык, што жыве Беларусь» і далі назву выстаўцы.

Цудоўныя лірычныя беларускія пейзажы і сюжэтныя краявіды, непаўторная прыгажосць купалаўскіх мясцін, старажыт-

«Я ТУТ БАЧУ СВОЙ КРАЙ»

ныя куточки Бацькаўшчыны зачараваюць, прасвятляюць, наталяюць. Кожная фатаграфія У. Няхайчыка напоўнена цеплынёю, пяшчотаю, любоўю да сваёй зямлі, яе гісторыі, роздумам аб часе сённяшнім.

Невыпадкова, што 9-ая персанальная фотавыстаўка Уладзіміра Няхайчыка экспанавалася ў музеі Янкі Купалы. Уладзімір Андрэвіч — даўні сябар му-

зея, браў удзел у I-ым Міжнародным Купалаўскім фоталенэры (1997 г.), абышоў, аб'ехаў, абгледзеў і занатаваў усе купалаўскія мясціны, дзе нарадзіўся, сталеў, мужнеў Іван Луцэвіч, дзе лунала яго пазычаная думка і дзе ён стаў тым Янкам Купалам, якога пазнаў і пачуў увесь свет.

Г. КУШАЛЬ

ВЕЧАРЫНЫ

У Мінскім інстытуце кіравання стала ўжо традыцыйнай запрашаць на вечарыны людзей творчых — мастакоў слова і пера.

пільменнікаў. А маладыя, нават знакамітыя ў інстытуцкім асяроддзі, паэты Сяргей Тунчык і Іна Ігнацік чыталі аўдыторыі ўласныя вершы.

З заключным словам выступіла дацэнт кафедры, выкладчык роднай мовы Зінаіда Браніславаў-

На гэты раз гасцямі інстытута сталі галоўны рэдактар часопіса «Маладосць» Раіса Баравікова, намеснік галоўнага рэдактара Аляксандр Бадак, галоўны рэдактар «ЛіМа» Віктар Шніп і супрацоўніца «ЛіМа» Людміла Рублеўская.

Прывітальнымі словамі сустрэчу пачаў прарэктар па вучэбнай працы МІК Вячаслаў Табаравец, які адзначыў важнасць мерапрыемства ў выхаваўчай працы. Потым далі слова гасцям.

Студэнты таксама падрыхтаваліся да сустрэчы. Пастаянныя ўдзельнікі мерапрыемстваў вядучая Алена Шахлан, студэнты Аляксандр Андрэаў, Геннадзь Тарабонда, Ірына Кузьменка, Надзея Лагутка, Таццяна Арцюшэўская і Таццяна Лаўдар спявалі песні і цудоўна дэкламавалі вершы беларускіх

на Варановіч. Менавіта яе стараннямі і студэнтаў-удзельнікаў інстытуцкага творчага аб'яднання «Натхненне», была арганізавана і праведзена гэтая сустрэча.

Зінаіда Браніславаўна адзначыла, наколькі сур'ёзна і адказна ставіліся студэнты да падрыхтоўкі гэтае сустрэчы.

На яе думку, маладыя таленты павінны мець падтрымку і магчымасць развіваць свае здольнасці калі не на прафесійнай сцэне, дык на інстытуцкіх мерапрыемствах.

Сустрэча прайшла ў цёплай сяброўскай атмасферы, што яшчэ раз падкрэсліла, наколькі важна праводзіць такія вечарыны для моладзі.

Андрэй КАМОСКА,
студэнт МІК

ФОТА Таццяны ЛАШКЕВІЧ

НА ЗДЫМКУ: выступае Раіса БАРАВІКОВА.

СУСТРЭЧЫ

У ВЁСКУ ЗАЗІРАЮ, ЯК У СЛОЎНІК...

Сваё 70-годдзе на радзіме, сярод землякоў адзначыў паэт Юрась Свірка.

За вялікі ўклад у развіццё беларускай нацыянальнай літаратуры, патрыятычнае выхаванне моладзі і ўшанаванне роднага краю Докшыцкі райвыканкам узнагародзіў славяна паэта Ганаровай граматай, якую на прыёме ў райвыканкаме ўручыў яго старшыня В. Палідавец. На адным дыханні прайшлі творчыя сустрэчы паўрэзата прэміі імя А. Куляшова Ю. Свірка з прыхільнікамі яго таленту ў

Докшыцах і Бягомлі, дзе, акрамя юбіляра, прынялі ўдзел яго сябры па перы Аляксандр Пільменнік, Казімір Камейша, Вячаслаў Корбут. Арганізатарам паездкі Ю. Свірка да землякоў стала дырэктар Докшыцкай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы І. Салодкіна.

Тамарава ЧУВАХОВА, загадчыца аддзела пісьмаў і сацыяльных праблем рэдакцыі Докшыцкай раённай газеты «Родныя вытокі».

НА ХВАЛЯХ БЕЛАРУСКАГА РАДЫЁ

Шырокая панарама літаратурнага жыцця паўстане перад слухачамі ў аўтарскіх праграмах "Брама", "Авансцэна", "Палітра", "Сентыментальнае паляванне", якія прагучаць як звычайна, з аўторка па пятніцу ў 22 гадзіны 30 хвілін. З нуля гадзін штодзённа акрамя выхадных — "Кароткія гісторыі". У суботу ў 10.45 — "Літаратурны праспект" з Алесем Бадаком. Сярод іншых тэм прагучыць матэрыял пра падрыхтоўку да 10-га ўсебеларускага фестывалю беларускай паэзіі і песні ў Маладзечне.

У нядзелю ў 16.15 — праграма "Клас і К", якую вядуць кампазітар А. Літвіноўскі і пісьменніца Маргарыга Прохар. Госці жывога эфіру — кампазітары, выканаўцы класічнай музыкі і літаратуры.

Усе гэтыя і іншыя перадачы прагучаць па першым нацыянальным канале радыё, а канал "Культура" таксама прапануе цікавыя сустрэчы. "Клуб дамасадаў" запрашае штодзённа на чытанне аповесці У. Караткевіча "Ладдзя распачы". Пачатак у 11 гадзін. Тут жа ў сераду і чацвер гучаць аўтарскія праграмы Васіля Макаравіча "Натхненне".

"Літаратурны аўторак" з 14.10 да 17.00 прапануе шэраг аўтарскіх літаратурных праграм. У суботу — паўтор праграм "Сентыментальнае паляванне", "Гаспода", "Брама" (9.00, 10.10 і 15.45). Паўтор праграмы "Палітра" прагучыць у нядзелю, у 18.30. У 19.00 — "З фондаў радыё". Л. Філатаў. "Казка пра Фядота-Стральца, удалога малайца", Я. Колас "Крыніца". Алегарычнае апавяданне; М. Лермантаў "Тамань". Урывак з радыёспектакля; Ф. Дзюрэнмат "Фізікі". Урыўкі са спектакля.

Н. К.

З творчым візітам 16 мая Гомель наведалі: старшыня СБП А. Пашкевіч, Б. Пятровіч, Э. Акулін і А. Федарэнка. Сумесна з абласным аддзяленнем СБП была наладжана літаратурная вечарына на філфаку ГДУ. Разам са сталічнымі гасцямі перад студэнтамі і выкладчыкамі факультэта выступілі гомельскія літаратары: В. Ткачоў, Т. Мельчанка, В. Ярац, Н. Шклярава, Г. Говар, Ю. Фатнеў, Л. Раманава, С. Сыс, Э. Усціновіч.

20 мая адбылася творчая сустрэча навучэнцаў мінскага каледжа № 24 з намеснікам старшыні СБП, паэтам і бардам Эдуардам Акуліным. Э. Акулін распавёў аб новым літаратурна-мастацкім часопісе "Дзеяслоў", пазнаёміў слухачоў са сваімі новымі вершамі і песнямі, адказаў на шматлікія пытанні прысутных.

"Вясновыя дзеясловы" — пад такім назовам у вялікай зале Дома літаратара 22 мая прайшла літаратурна-музычная вечарына. У ёй узялі ўдзел галоўны рэдактар часопіса "Дзеяслоў" Б. Пятровіч, а таксама аўтары выдання: А. Вярцінскі, В. Зуёнак, Л. Дранько-Майсюк, У. Арлоў, М. Скобла, А. Хадановіч, Р. Сіціца. Лірычнаму настрою імпрэзы спрыялі песні ў выкананні А. Камоцкага, Э. Сідаровіча, В. Чумічовай, А. Касцэня. Вёў вечарыну Э. Акулін.

У Мінскім педагагічным каледжы імя М. Танка 23 мая адбылася прэзентацыя кампакт-дыска Э. Акуліна "Напачатку была песня", у які ўвайшлі творы, напісаныя аўтарам за апошнія 22 гады. Вечарына сталася сапраўдным святам беларускай аўтарскай песні, паэзіі і музыкі.

25 мая да помніка Максіма Багдановіча на Траецкай гары сабраліся шчырыя прыхільнікі ягонага творчасці, каб ушанаваць памяць самага маладога класіка беларускай паэзіі. Школьнікі, студэнты, прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі ўсклалі кветкі да помніка.

Слова пра паэта сказалі былы дырэктар музея М.Багдановіча Аляксей Бяляцкі і намеснік старшыні СБП Эдуард Акулін.

ЯнАк

Сітуацыя і праўда пазаштатная. Хачу расказаць пра цікавага і самабытнага паэта Сцяпана Сяргея, але, каб вобраз творцы выйшаў больш поўным і жыццёвым, спачатку я павінен згадаць ягонага роднага брата Аляксея. Не трэба напружваць памяць: Сцяпан і Аляксей — гэта імёны, Сяргей — прозвішча, даволі звычайнае ў Ляхавіцкім раёне, асабліва ў мясцовасці, што шырокай урадлівай раўнінай імкнецца да бяскрайніх слупціх разлогаў. Тут дзесьці

дзелены несумненным пісьменніцкім дарам. Нарадзіўся ён у 1953 годзе, дзяцінства правёў на маляўнічым улонні рэчкі Шавялянкі, дзе чуйнаму сэрцу адкрыліся зямныя горычы і парадоксы быцця, хоць пасля заканчэння Беларускага політэхнічнага інстытута даўно жыве і працуе ў сталіцы. Прызнаны паэт, якім стаў за нейкае адно дзесяцігоддзе, Сцяпан Сяргей у хлапечым узросце так, як старэйшы брат, не дасылаў селькораўскія допісы ў газеты — цішком асвойваў пазытчны чарнатроп, спрабаваў нярэдка прайсціся па нязведаным прэзачным бальшаку, упарта ўтойваючы ад чужых вачэй відавочную прыхільнасць да прыгожага пісьменства. Тайна круўных генаў, здольных у яркіх мастацкіх вобразах асэнсоўваць жыццё і ўзнаўляць яго на паперы, адкрылася мне, зноў жа, выпадкова. Аднаго разу Сцяпан Сяргей, чалавек сціплы і крыху як бы сарамлівы, прынёс у часопіс "Маладосць" свае новыя вершы, і вось тут у размове высветлілася нечаканае: журналіст Сяргей і пісьменнік Сяргей выйшлі зпад аднаго бацькоўскага даху, па якім гупалі калісьці спелыя антонаўкі. Слаўная ўсё ж вёска Шавялі, што нарадзіла такіх здольных хлопцаў, але там, дзе чулася бацькоўская ласка і пяшчота, цяпер, на жаль, "халодным маўчаннем ляжыць белы снег ля счарнелых крыжоў". З верша Сцяпана Сяргея, прысвечанага брату Аляксею:

лад, на вось гэтыя шчырыя,
пранікнёныя, поўныя даверу радкі:

*Спадае раса на бильнэг сухадолу,
Мацнее штодня прыцяжэнне
зямлі —
Напоўнены колас схіляецца долу,
І яблыкам цяжка вісець на галлі.*

*Нырне папаўком жоўты пісцік
з асіны,
У ворана голас прастуджана злы.
Ужо чырванюць на восень рабіны,
І радасць палёту згубілі буслы.*

Вядома, дрэнныя справы, калі нават гордыя птахі губляюць радасць палёту, але па-сапраўднаму ўражлівыя строфы, прыведзеныя вышэй, можна было б смела паставіць эпіграфам да зборніка паэзіі Сцяпана Сяргея "Буслы на ржышчы", які быў выдадзены ў папулярнай некалі серыі "Бібліятэка часопіса "Маладосць". Вельмі ж кідкі, зрокава вобразны і наогул характэрны для заканчэння лета акварэльны малюнак прыроды ўбачыў аўтар. Тут і шчымлівы смутак па пражытым часе, і нечаканасць аўтарскага разумення жыцця, таму што буслы, якія неахвотна збіраюцца ў палёт, запамінаюцца адразу, з першага прачытання. Дарэчы, амаль усе творы паэта напоўнены асабіста перажытым, тым, што нельга прыдумаць, што само выпіваецца з душы і сэрца. Увогуле ягоная паэзія вызначаецца арганічным зліццём пачуцця, стапай думкі, воб-

«ДАЙ РУКУ МНЕ, АДЗІНЫ МОЙ БРАТ»

акурат пасярэдзіне ўяўнага трохкутніка, утворанага буйнымі селішчамі Святычы — Падлесце — Жарабковічы, прытулілася ў чэзлым палясоўі невялікая вёска Шавялі, дзе спрадвеку ўсё было як у добрых людзей: малаком пышной квецені абліваліся майскія сады, у спалавельх жытах дацямна плакаліся перапёлкі, а наводшыбе ў хісткім чароце струменілася малая рэчка Шавялянка — неспатольная забава і пацеха высковай дзятвы.

Аднойчы, здаецца, ці не ў 1966 годзе, каля я ўжо меў пэўны журналісцкі вопыт у штаце раённай газеты, менавіта з вёскі Шавялі ў рэдакцыю прыйшоў селькораўскі допіс і лёг на мой стол з рэзальюцыяй рэдактара В. Шталея рыхтаваць да друку. Я прачытаў ліст і быў прыемна ўражаны: ды што тут рыхтаваць! Аўтар відавочна валодаў мастацкім стылем, адчуваў слова, і ягоны допіс не патрабаваў ніякай праўкі, больш таго, кажучы жартам, селькор не забыў даслаць цэлы "камплет" патрэбных знакаў прыпынку, і тыя коскі, працяжнікі, двухкроп'і аказаліся дакладна на сваіх месцах. Заметка "Школа — калгасу, калгас — школе" ў першапачатковым аўтарскім варыянце неўзабаве і была надрукавана ў "раёнцы". Павагу да невядомага мне сельскага карэспандэнта выклікаў той неаспрэчны факт, што пра добрыя справы сваіх землякоў у рэдакцыю талкова напісаў школьнік, вучань, можа, сёмага ці восьмага класа Аляксей Сяргей. Сабе ж на турботу ён так і не кінуў гэты скрутны газетны занятак, бо з цягам часу набыў журналісцкую адукацыю і цяпер вось ужо шмат гадоў працуе на Берасцейшчыне рэдактарам раённай газеты "Драгічынскі вестнік".

Вельмі доўга — ні тады, у сваім далёкім юнацтве, ні намнога пазней, калі асабіста пазнаёміўся з былым селькорам, а сёння сталым майстрам пяра — я нават не падазраваў, што ў Аляксея Сяргея ёсць брат Сцяпан, на-

*Гэты боль, як на памяць засечкі —
Горкіх многа ў жыцці нашым страт.
Дагараць памінальныя свечкі.
Дай руку мне, адзіны мой брат.*

*Пастаім ля пакінутай хаты,
Свет вялікі — радзіма адна.
Без бацькоў будучь горкімі святы
І шчымлівей на сэрцы віна.*

Чым тут суцешыш пякучы векавечны боль? Шляхі чалавечыя, як і боскія, неведомыя і неспазнаныя. Між тым падборкі вершаў Сцяпана Сяргея, якія друкаваліся ў "Маладосці", прынеслі аўтару заслужанае прызнанне ў чытачоў. Помніцца, у рэдакцыю часопіса не адзін раз званілі і прасілі ягоны адрас ці тэлефон. І гэты факт асабліва прыемны, бо таленавіты паэт, жыўчы ў Мінску і баячыся палізу літаратурных колаў, не дужа часта дакучаў выдаўцам. Прайшло мала часу, і вершы Сцяпана Сяргея ахвотна пачалі друкаваць часопіс "Полымя", штотыднёвік "Літаратура і мастацтва", многія іншыя рэспубліканскія выданні. Чама б, скажыце, і не звярнуць ўвагу, напрык-

разнасці, яркай метафарычнасці, абчым сведчыць хоць бы верш "Пастараль":

*Зорны чэрвень над ціхай зямлёй,
У лугах — сенакоснае лета.
Нам так хочацца сёння з табой
У шчаслівыя верыць прыкметы.*

*Пахнуць сенам твае валасы,
А на вуснах — крышталікі мёду,*

Аляксей СЦЯПАН

І слязінкі нябеснай расы
Абячаюць на заўтра пагоду.

Далей у гэтым вершы ёсць згадка пра неадчэпныя грахі, пра судны час і начныя — у росах — лугі "пад аховаю зор Валапаса". Калі аўтар верыць у шчаслівія прыкметы, то няхай паверыць і чытач. Трошкі наўна, але па прыродзе пазычнага таленту Сцяпан Сяргей — тонкі лірык. Мала таго, лірык, які выдатна ведае жыццё, фальклор, сучасную беларускую паэзію, ды і не толькі беларускую. Яму ўласцівы катэгорыі як сацыяльныя, так і эстэтычна-этычныя. Адчуваць чужыя беды і гора, нібы свае, бачыць прыгажосць у тым, што, здавалася б, не паддаецца паэтызацыі, дадзена не кожнаму. Сцяпан Сяргей якраз і валодае гэтымі выдатнымі якасцямі, а карані ягонай паэзіі сілкуюцца жыватворнымі і магутнымі сокамі зямлі.

Гэта восені першы дакор —
Я спазніўся з гэтым адказам,
І адкрыўся халодны прастор
За прыціхлым рачным пералазам.

І жыццё за пакуты душы
Зноў заплаціць той самай манетай...
Як рабіны гараць у цішы,
Колькі смеласці ў чырвані гэтай!

Калі ў лясках запальваюцца рабінавыя гронкі, вяртаецца даўняя журба і зноўку "захочаш цяпла, як калісьці". Нягледзячы на тое, што працуючы інжынерам-будульнікам, філалагічнай веды, Сцяпан Сяргей назапашваў пераважна самаадукацыяй, ён тонка адчувае беларускае слова, і гэтак слова ў яго, як сказаў нехта, "роснае", жывое, свежае. Пад пяром творцы слова набывае смак, водар, пах і ягоныя пярэсткі сапраўды зіхацяць іскрыстай ранішняй роснасцю. Пазычныя радкі, зрэшты, могуць бухмата абсыпацца і звонкім інеем, акурату той самы час, калі марознымі начамі "Рыбы ў невадзе зорным лускою сярэбранай ярка мігцяць". Сцяпан Сяргей любіць зіму з яе снегападамі і завеямі. Можна, таму яго новы зборнік вершаў, што лучыў пабачыць свет напярэдадні 50-годдзя паэта, названы каратка і ёмка — "Снежань". Нават з вокладкі кнігі нябесна-блакітнага колеру і такая ж яна і ў сярэдзіне — высокая і празрыстая зместам.

Гэта нялёгкага справа — "шукаць да Бога дарогу", бо там, "за чорным парогам — ні птушак, ні дрэўца, ні нават куста". Мала здабыта, багата страчана, ды вельмі горычна "хварэць душой пад шэрым небам" у час "зацьмення розуму, зацьмення сэрцаў". Кніга "Снежань" пацвярджае грамадзянскую пазіцыю творцы — "аслепленым душам не дайсі да Бога". За чорным парогам — холад і цемра. Зноў жа, боль за дзяржаву, боль за гібель матчынай мовы — як уласны боль. Нездарма так часта памяць вяртае паэта на радзіму, у вёску Шавялі, дзе "над ракою цёплым ранкам бяліла маці палатно". І ў новай пазычнай кнізе творца не забывае адвечныя карані і вытокі, помніць усё, што ў сваёй маральнай аснове яднапа наша братэрства і крэўнасць, нашу чалавечую годнасць. З верша Сцяпана Сяргея, прысвечанага брату Аляксею:

Яшчэ бруліліся крыніцы,
Ты помніш смак вады той, брат?
Яе нам болей не напіцца...
О як баліць душа ад страт!

У белых росах стынуць ранкі,
Звідна трывожацца шпакі.
Няма на картах Шавялянікі,
Дзяцінства нашага ракі.

Безумоўна, да свайго юбілейнага ўзросту сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў Сцяпан Сяргей прыйшоў з даволі важкім творчым набыткам. Пазычны "Снежань" храбусткім празрыстым інеем шчодро абсыпаў грунтоўныя і сталыя апавяданні, якія творца апошнім часам пастаянна друкуе ў часопісах "Полымя", "Маладосць", штогодніку "Літаратура і мастацтва". І ў вершаваных пасланнях да брата Аляксея шчасліваю пару маленства паэт згадвае невыпадкова: памяць пра страчаную рачулку Шавялянку і сягоння ўсё яшчэ "расшевеливает пламень чувств". Дык няхай ярка і палымнеюць яны, хоць з журбой і пакутай, гэтыя светлыя і шчырыя пачуцці.

Віктар ГАРДЗЕЙ

ЗАХАРАВА, 19

выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі;
выканае ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг (ад рэдагавання рукапісу да выдання і распаўсюджвання кніжнай прадукцыі);
арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў.

Вул. Захарава, 19, тэл.: 284-85-25.

Выдавецкая ліцэнзія — ЛВ № 570 ад 23 кастрычніка 2002 года, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарава, 19, рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і мастацтва"; EMAIL: gazeta_lim@tut.by.

РЭДАКЦЫЙНА- ВЫДАВЕЦКАЯ ЎСТАНОВА «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

прымае да разгляду:

АТРЫМАЛІ ЗАДАВАЛЬНЕННЕ

Не так часта бывае на творчых вечарынах, калі гледачы просяць працягваць сустрэчу. Але менавіта так адбылося падчас імпрэзы з удзелам паэта Навума Гальпяровіча ў Чырвоным касцёле на сцэне тэатра аднаго акцёра "Зніч". Яна насіла назву "Святло ў акне" і была прысвечана новай кнізе паэта.

Вершы Н. Гальпяровіча чыталі ўдзельнікі народнага літаратурнага тэатра "Жывое слова" пад кіраўніцтвам Алены і Юрася Чарэнкаў, песні на яго словы, якія паклапі на музыку кампазітары, выконвалі адзін з аўтараў музыкі народны артыст Беларусі Эдуард Зарыцкі і салісты ансамбля "Харошкі" Таццяна Машанская і Андрэй Дзяргай.

У сустрэчы бралі ўдзел паэты Анатоль Вярцінскі, Уладзімір Скарынін, Уладзімір Марук, Віктар Шніп, Мікола Шабовіч, Ганад Чарказян. І ў кожнага знайшлося яркае трапнае слова на адрас віноўніка ўрачыстасці. Увогуле, было шмат цёплых, гумару, і, канечне ж, шчырай лірычнай паэзіі, якая характэрна для творчасці Навума Гальпяровіча.

Н. К.

Пятніца, 13 для кагосьці можа быць і вельмі шчаслівым днём. Сяброўка суполкі маладых творцаў, "Літаратурны квартал" Дар'я Лосева, напрыклад святкуе гэтым днём сваё васемнаццацігоддзе. Дар'я заканчвае Мінскую гімназію № 23 і абірае сабе далейшы шлях. Але якую б прафесію Даша не выбрала, адчуваецца, што паэзія застаецца яе любоўю і прызначаннем на ўсё жыццё.

Дар'я ЛОСЕВА

МАЯ ПАЭЗІЯ — З ЖЫЦЦЯ...

Хачу, каб вершы мае
Калыхалі дрэвы,
Сонца падхоплівалі прамяні.
Зоркі — нагбом для свайго

сугрэву
Пілі ў азяблай сваёй глыбіні.
Каб смяротна хворая на адчай
свой мама
Ніколі не ўмерла — у вершах
таксама.

Не палосы, а цэлыя жыцці
Я ў адным жыцці пражываю.
Перапёлкай была я ў жыцце
І вясёлкай зіхцела ў маі.
І рамонкам, і медуніцай,
І сасонкаю, і вярбой.
Шчэ б падкняжанскаю
крыніцай! —
Пажадаю сабе з журбой.

Дзіўна, што ніхто не змог
Падсабіць, як было трэба.
Быў жа нехта, нібы Бог,
Мог дастаць і неба.

А душу адну ў слязах,
З горкім стогнам дзеткі
Раўнадушна — проста жах! —
Патаптаў. Свет г э т к і!

Мая паэзія — з жыцця,
Ад ніў, ад сонца,
Ад хмарак сумнага зліцця,
Што над душой бясконца.
Мая паэзія — з жыцця,
Ад той дарогі,
Што напачатку — з адкрыцця
Людзей і Бога!

Я такая ціхая, як песня,
Што ліецца з раненага сэрца.
— О, як хочацца мне есці!
Падарыце, людцы, каб
над'есці, —
Нам цягнула ручанькі бабуля.
А ў маёй кішэні было пуста.
І ў кішэні мамы — гэтаксама...

ЛІТАРАТУРНЫ КВАРТАЛ

...Сніцца мне начамі хлеба
луста,
Не далі што бабцы ані я,
ні мама...

Кажы мама: — Людзі
аддаляюцца,
Далей сябе не чуюць, не бачаць.
— Не хачу я так, мама,
Не трывож мяне, мама,
У мяне ўсё іначай!
Вось пад неба ўцякла,
зоркі кратаю

І дзіўлюся, якія гарачыя!
Гэта душы гараць, што людзі
не ўбачылі!
Як мая сёння душачка,
што без падушачкі...
Ты прабач мяне, мама...

СУГУЧЧЫ ГАРМОНІІ

"Жыццё, ў яго склалася", — мала пра каго можна сказаць такія словы. Паэта, лаўрэата Дзяржпрэміі Беларусі, кавалера ордэна Францыска Скарыны Уладзіміра Карызна хацелася б ахарактарызаваць якраз гэкім чынам. Бо, што ні гавары, а збылося і адбылося ў яго, відаць, усё, аб чым некалі марылася ў дзяцінстве, юнацтве. Сааўтар гімна краіны, вядомы ў Беларусі і за мяжой чалавек, таленавіты лірык-песеннік... Цяпер у яго выйшла чарговая кніжка вершаў — "Выбранае". На вокладцы яе пазначана: "Хвіліна святла". Так, сапраўды, чытач мае хвіліну святла, калі знаёміцца з гэтым паэтычным зборнікам!..

Патрыятычныя творы, вершы пра каханне, творы, якія сталі песнямі, лірыка, прысвечаная бацьку і маці паэта... Усе іх аб'ядноўвае адно: чысціня. Празрыстасць стылю паэта, святло яго думак, душы, зорная акрыленасць натхнёнай творчасці. Крылы — іх заўсёды меў паэт. За спінай і на вастрыі пяра. Менавіта яны дапамагалі яму, кажучы ягонымі словамі, "лятаць высока". Нават пра звычайнае, так бы мовіць, "нізкае" (да прыкладу, ураджай бульбы) У. Карызна здольны сказаць нешта сваё, арыгінальнае, нестандартнае — і велічнае. Таму ён і перастарваў стары тэкст беларускага гімна, бо тонка адчувае гармонію зямнога і нябеснага. Суладнасць будзённага і ўзвышанага.

З маленства закаханы ў музыку, паэт чуе яе ва ўсім, яна гучыць недзе ў глыбіні ягонага сэрца і прамяніцца, выпраменьваючы святло, у ягоных вершах. Заўважце: літаральна любы твор У. Карызна тэрэтычна можна пакласці на музыку. Атрымаецца кантата, араторыя ці што-небудзь нахвалт гэтага. Хіба нават і опера магла б выйсці — на беларускіх тэм. Тым не менш у цэлым творчасць У. Карызна ва ўяўленні большасці чытачоў асацыіруецца якраз з камернай музыкай — ціхай, не надта мудрагелістай, але затое душэўнай. І гучыць са старонак паэтычных кніг лірычны голас У. Карызна.

Ёсць у зборніку "Хвіліна святла" радкі наватарскія, сустракаюцца вершы, пабудаваныя "лесвічкай" (па прыкладзе У. Маякоўскага, ды і многіх іншых нашых паэтаў). Часам паэт піша амаль "белым" вершам. Усе гэтыя спробы выклікаюць цікавасць, прымушаюць неяк іначай паглядзець на паэта — пэўна, з новага пункту адліку.

Шмат у кніжцы твораў "старых", у тым ліку тых, што зрабіліся песнямі. Уключыў паэт у свой зборнік і зусім новае — тое, што напісана ў апошні час. Тут ёсць і санеты, і вершы больш простыя паводле сваёй формы. Паўстае з гэтых радкоў самабытны творца, лірыку якога немагчыма "ўціснуць" ні ў адно з хрэстаматыійных азначэнняў: "народна-песенны матывы", "эпіка жыцця беларускага грамадства", "глыбінныя вытокі таленту"... Усё пералічанае, канечне ж, прысутнічае ў новай кнізе паэта. З якой яго належыць і павіншаваць — як з чарговым творчым поспехам.

С. Я.

Крытычныя артыкулы і нататкі Ганны Кісліцынай — адметная старонка сучаснага літаратурнага працэсу ў Беларусі. Цікавасць да яе творчасці тлумачыцца не толькі тым, што прадметам крытычных разглядаў Г. Кісліцынай у асноўным з'яўляецца так званая беларуская постмадэрнісцкая літаратура, — з'ява, у якой разам з ёю хацелася б разабрацца усім: і звычайнаму чытачу, якому выпадае трапіла ў рукі нешта з постмадэрну, і "любой вясковай настаўніцы роднага слова", і калегам-крытыкам. Пастаянны інтарэс да літаратурных разважанняў Г. Кісліцынай таксама звязаны з тым, што гэтая самая постмадэрнісцкая літаратура ў якімсьці сэнсе "падвучыла" і яе як крытыка "клапаціцца не толькі аб займальнасці свайго аповеду, але і аб прыцягальнасці ўласнага вобразу". Прызнаем, што падобны клопат — рэдкая пакуль што птушка нашых крытычных лясцоў, але птушка па паходжанні наша, тутэйшая. І гэта прыемна.

Раней — у ідэале — крытык, які займаўся сучаснай літаратурай, павінен быў нешта данесці да чытача (пафас твора, галяўную яго ідэю, думку і г. д.), прычым абавязана ў сваіх разважаннях ён павінен быў на ленынскую тэорыю адлюстравання. Адначасова ён абавязаны быў прасачыць, каб аўтар не сышоў у бок ад верна абранага шляху, а калі той усё ж такі кудысьці збочваў, то крытык павінен быў сваім

кім-нібудзь звычайным спосабам, а падвергне французскай любові. Сволочы тэі французы, между нами гаворы". Менавіта тым, хто не толькі, як Шарык, можа адрозніць "фильдеперсовыя чулочки" ад "фланелевых штанов", але і "сволочей этих французов" ад сваіх уласных (а таксама тым, хто дае нам, жанчынам, "мажлівасць гаварыць у ложку на роднай мове", хто "не блытае Дзрыда з "Дарыдай", хто "у цяжкую для цябе хвіліну гаворыць "мы" (напрыклад, "мы перажывем гэты тыдзень"), хто "мые руки пасля прыбяральні...". А яшчэ тым, хто "пасля кахання дзе на плечы, разгортваючы нябачныя крылы, твой карункавы ветразь, здольны падняць не толькі над змятай прасцінай, але і над пакаменчаным жыццём"), — усім ім і прысвячаецца зборнік Ганны Кісліцынай "Blond attack" ("Мн., "Логвінаў", 2003).

Галоўная асаблівасць гэтага зборніка бачыцца ў тым, што калі кожны з прачытаных калісьці артыкулаў ці рэцэнзій паасобку выклікаў, як памятаецца, станоўчы водгук, то сабраныя разам, яны абуджаюць "эмоцыі вельмі супярэчлівыя, пра якія цікава паразважаць".

У чым тут прычына? Мабыць, справа ў абраных Г. Кісліцынай аўтарах (гл. Аркуш, Бахарэвіч, Глобус, Гуменюк і далей па алфавіце)? Але для тых, каму не спадабаецца гэты шэраг, ёсць іншы (Брыль, Галубовіч, Дранько-Майсюк). І нават "сус-

ПУЦІНЫ Ў ВЕЧНАСЦІ ЖЫЦЦЯ: ПОСТМАДЭРНІСЦКІ ВАРЫЯНТ

важкім крытычным словам вярнуць яго на папярэдняе абраны шлях. Праўда, пры гэтым неяк не заўважалася, што па сваіх функцыях такога роду крытычная дзейнасць вельмі ўжо нагадвае ці то насільчыка на вакзале, ці то швейцара ў гатэлі ("данесці", "не разбіць", "захаваць", "затрымаць...", каб не трапіў..."), — доля незаздросная і тыпова беларуская, што ні кажы.

Таму не варта папракаць крытыка за тое, што ён у асобе Ганны Кісліцынай рашуча адмовіўся не ад уласцівых яму функцый, ад усяго гэтага "маскераду" ў чыгуначным стылі і памкнуўся да ўстанавлення status quo: каб побач з вобразам аўтара паўстаў вобраз крытыка, які ўмее "займальна апавядаць". Праўда, для гэтага ўласнага жадання мала; вядомая рэч, трэба, каб сама літаратурная сітуацыя таго вымагала, таму спрыяла. І яна спрыяе, бо ўжо доволі працяглы час вектар чытацкага інтарэсу накіраваны не ў бок сучаснай літаратуры, тым больш з традыцыйным ухілам, але ў бок літаратурнай крытыкі, эсэ, зацемак на палях і нават інтэрвю (чаму так здарылася — гэта ўжо іншая гаворка). І сітуацыя вымагае, бо дзе яшчэ, як не ў постмадэрнізме, знойдуцца такія адмоўна-прыцягальныя вобразы аўтараў і "свадомае стварэнне эфекту апавядальнага хаосу"? Дзе яшчэ, як не ў постмадэрне, можа крытык так станоўча ўздзейнічаць на жыццё, ствараючы ўласны прыцягальны вобраз і здымаючы раздражняльнае для чытача ўздзеянне рознага роду постэфектаў логікай, парадаксальнасцю і займальнасцю крытычнага мыслення? Нарэшце, ці бачылі вы дзе-небудзь у прыстойных месцах жанчын-наасільчыкаў ці жанчын-швейцараў? У нашых крытычных шэрагах іх было колькі заўгодна, прычым някага абурэння ці пачуцця няёмкасці з боку ўладальніка валізка не было: абураліся не тым, што цяжкую валічку нясе жанчына, але тым, што яна пры гэтым чамусьці пагодваецца і ўпарта ідзе міма СВ.

І вось, нарэшце, знайшоўся той, хто сказаў: кідай ты тую валічку, хай ён, пісьменнік, якога ўжо "не адмыеш", цягне яе ў вагон сам. І там, у вагоне, акурат па Купале, хай сабе

Міла ў думках брэдзе,
Цешыцца праз сон,
Але ці даедзе?
Ці даедзе ён!..

"Ці даедзе ён?" — гэта яго праблема, даражэнькая, не твае — пагодзімся, што, ад такой постмадэрновай прапановы жанчыне-крытыку адмовіцца цяжка. Тым жа, каму хацелася б, каб сітуацыя на пероне заставалася ранейшаю, варта нагадаць булгакаўскага Шарыка, які яшчэ за савецкім часам абуралася рознага роду заходнімі навацыямі: "Іная машыністочка получае по IX разряду четыре с половиной червонца, ну, правда, любовник ей фильдеперсовые чулочки подарил. Да ведь сколько ей за этот фильдеперс издевательств надо вынести. Ведь он ее не ка-

ветнікам" ёсць пра што пачытаць (артыкулы пра Рыльке і Г. Мілера (не бытаць з А. Мілерам!). Як на мой погляд, дык творчы партрэт Генры Мілера пад назваю "У поцемках, з літаром" — увогуле адзін з самых удалых у зборніку "Blond attack". Дык адкуль тады бярэцца гэтая супярэчлівасць?

Справа, хутчэй за ўсё, не ў аўтарах, бо цікавы ў даным выпадку не столькі сам постмадэрнізм па-беларуску, колькі яго адзнака Ганнай Кісліцынай; яна куды цікавейшая для мяне за яго самога і спрэчная — адначасова. Кожны з "новай хвалі", лічыць аўтарка, "выдатны ўжо сваёй недасканаласцю, незавершанасцю". Гэта значыць, што "недасканаласць, незавершанасць" — галоўныя крытэрыі "выдатнасці". Але тады і сама крытыка, каб быць выдатнай, не можа не быць таксама недасканалай і незавершанай. Аднак сцярджанне пра абсалютную большасць літаратурных партрэтаў ці рэцэнзій Г. Кісліцынай як пра штосьці недасканалае ці незавершанае падаецца абсурдам, асабліва ў параўнанні са штоўднёвай прадукцыяй некаторых нашых пладавітых крытыкаў. У такім выпадку застаецца думаць, што, мабыць, крытык укладвае ў гэтыя словы нейкі дадатковы сэнс? Або аўтарскае разуменне іх разыходзіцца са звычайным, агульнапрынятым, і разыходзіцца цалкам? Толькі Г. Кісліцына нідзе тое не агаворвае. Тады застаецца вось што: паглядзець на агульны кантэкст зборніка "Blond attack", бо менавіта там могуць "хавацца" так званыя кантэкставыя сінонімы, з дапамогай якіх можна будзе паспрабаваць зразумець гэтае своеасаблівае крытычнае "ноў-хаў" Ганны Кісліцынай.

Чого, на думку постмадэрністаў, не стае беларускай літаратурнай традыцыі і яе паслядоўнікам у наш час?

"...вітальнасці, жыццёвасці, сапраўднага рэалізму". А чаго не стае апошнім на думку крытыка? — "Верабей — парыскі ці полацкі — дэманструе вітальнасць, жыццяздольнасць, якой, безумоўна, не хапае беларускай літаратуры". У іншым месцы таксама чытаем: "Не тое, каб ім (простым хлопцам, што паселі на выдадзеным ім дзяржавай пісьменніцкіх метрах, каб апісваць местачковыя жарсці". — Т. А.) не хапае вопыту — ім бракуе цікаўнасці да жыцця". Такім чынам, у кантэксце крытычнай творчасці Г. Кісліцынай незавершанасць, недасканаласць — гэта сінонімы вітальнасці, жыццяздольнасці, цікаўнасці да жыцця з боку творцаў літаратуры, якую яны адпаведна даносяць у сваіх творах да чытача. Выдатны твор — гэта і ёсць твор, які прагаловае ўсе гэтыя рэчы, твор, у якога вітальнасць з'яўляецца галоўным пафасам. Але ў такім выпадку справядліва і адваротнае: калі твор завершаны і дасканалы — значыць, у ім адсутнічае вітальнасць, значыць, ён не абуджае ў чытачу цікаўнасці да жыцця і г. д. Адно слова, ён — не жывы, і адпаведна літаратура, поўныя гэтымі творами, — мёртва. У гэтым пункце і аўтарка, і постмадэрністы згодныя паміж сабой: перад намі — "мёртвае цела літаратуры", у якое постмадэрнізм спрабуе ўдыхнуць

жыццё. Але якім чынам ён гэта робіць? Вядомы спосаб уратаваць тапелеца — рот у рот ("не люблю антыэстэтычных вобразаў, але гэтак бачу"). А што робіць постмадэрніст? Адмаўляюць практычна ўсе направаванае папярэднікамі ў літаратуры, у чым Г. Кісліцына расшуча з імі не згодная: "Пакуль не пачнем мы, беларусы, ахоўваць памяць пра сваіх папярэднікаў, пакуль не перастанем рушыць няхай і недасканалы, але наш нацыянальны творчы пантэон, пакуль не возьмемся развіваць, а не ствараць наноў культуру, — нічым мы не лепшыя за першабытных людажэраў". У такім выпадку ў адпаведнасці з аўтарскай устаноўкай чуткі пра смерць беларускай літаратуры "крыху перабольшаны", бо недасканаласць творчага пантэону — яркі паказчык таго, што яно жывое, цела нашай літаратуры, не мёртвае. Дык што рабіць, навошта ратаваць, калі тапелец наш, мякка кажучы, як бы і не зусім мёртвы, згодна з дыягностыкай Г. Кісліцынай. А калі ён мёртвы, дык навошта папракаць у людажэрстве тых, хто адмаўляецца мець якія-небудзь справы з мёрцвяком, бо не хоча, каб яго абвінавацілі ў некрафіліі. Гэтыя пытанні, на жаль, застаюцца і пасля чытання зборніка "Blond attack" без адказу. І увогуле можна паспачуваць аўтарцы, бо сапраўды адказаць на гэтыя пытанні было доволі цяжка, паколькі крытэрыі ў ацэнцы літаратурнай творчасці імпартаваныя ёю з пазалітаратурнай айкумены.

Таццяна АНДРЭЙЧАНКА

Асабіста мне падаецца, што ў гэтым моманце са старонак зборніка вельмі ўжо патыхае свайго роду бялагізацыйны крытычнага мыслення а Іа Леў Гумілёў і нават дзіўнавата, што паміж вітальнасцю і цікаўнасцю да жыцця няма знакамітай гумілёўскай пасіянарнасці.

Гэтая па-свойму выдатная супярэчнасць заканамерна цягне за сабою цэлы панцуг іншых супярэчнасцяў у крытычнай думцы Г. Кісліцынай. Да прыкладу, шанцы літаратуры ў наш час ацэньваюцца ёю вельмі высока: "Літаратура ўжо даўно даказала, што жыве па ўласных законах, больш за тое, яе законы распаўсюджваюцца на жыццё". Узнікае пытанне: калі літаратура — самадэстатковая з'ява, навошта пазычаць крытэрыі ў ацэнцы творчасці таго ці іншага пісьменніка "з жыцця", ігнаруючы "яе (г. зн. літаратуры. — Т. А.) уласныя законы"? Гэта першае. Па-другое, ці распаўсюджваюцца на жыццё законы мадэрнізму з прыстаўкай пост? Па-трэцяе, калі жыццё наша такое "змрочнае", то якой з літаратурных плыняў больш за іншых мы павінны за тое дзякаваць?.. З гэтай нагоды крытык падкрэслівае нашу агульную крытычную рысу: "Мы задаем пытанні, але баімся пачуць адказы — хвароба атэістычнага стагоддзя...". Якім гэта чынам нашы пытанні звязаны з атэістычным XX стагоддзем, у якім нарадзіўся беларускі постмадэрнізм, — паспрабуем з дапамогай Г. Кісліцынай гэта зразумець ужо ў новым стагоддзі.

Сусветна вядомы пісьменнік Ф. М. Дастаеўскі памёр у 1881 годзе. Неаднойчы падымаў ён свой голас у абарону пакрыўджаных і прыгнечаных, адмаўляючы ўсеагульную гармонію і шчасце, калі ў падмурку ягоным п'ячыць хаця б адна дзіцячая сплязніка. Менш вядома, што гэты пісьменнік быў гарачым прыхільнікам праваслаўя, самадзяржаўя ды народнасці. І вось удзячнае пецярбургскае студэнцтва вырашыла арганізаваць на ўсю ноч, пакуль труна з целам нябожчыка будзе стаяць у царкве, ганаровую варту каля гэтай самай труны. Удава пісьменніка, А. Р. Дастаеўская, наведала тую царкву і прыйшла адтуль дадому амаль непрытомная ад убачанага: удзячныя пецярбургскія студэнты, стоячы каля труны, курылі ў рукаво, курылі ў царкве! Праўда, тое было ноччу і час ад часу яны выходзілі на паветра, але выходзілі з большага зусім не дзеля таго, каб перакурьць; проста ім хацелася перамовіцца і падыхаць свежым паветрам. А потым — зноў у царкву, перакурьць, бо занадта ж доўга, на думку студэнтаў, трэ было стаяць без курава у той ганаровай варце. І адбывалася гэта ўсё ў XIX стагоддзі, якое ніхто з беларускіх крытыкаў, здаецца, у атэізме не абвінавачваў. Парадокс, аднак, заключаецца ў тым, што на працягу ўсяго наступнага "атэістычнага" XX стагоддзя ніводны ленынградскі і потым зноўку пецярбургскі студэнт ніколі не курыў ў царкве! (Цікаўныя могуць звярнуцца, напрыклад, да мемуараў карэннага пецярбургскага вядомага пісьменніка Л. Панцалева). Іншымі словамі, азначэнне "атэістычнае" ў дачыненні да мінулага стагоддзя, ужытае Г. Кісліцынай, падаецца доволі павярхоўным, бо, як сведчыць Дас-

* тут і далей па тэксце курсівам падаюцца цытаты са зборніку Г. Кісліцынай "Blond attack".

таеўска, XIX стагоддзе было ў гэтым сэнсе не лепшым, а мабыць што і горшым, паколькі было збольшага ханжаскім. Праўда, аб'ектыўная некарэктнасць крытыка можа супадаць з суб'ектыўным успрыняццём мінулага стагоддзя самімі беларускімі постмадэрністамі, а можа і не супадаць. І гэта вельмі істотны момант у генеалогіі беларускага постмадэрну, які ўсё ж такі трэба ўдакладніць: менавіта ад яго цягнуцца ніці да іншых тэарэтычных разважанняў Ганны Кісліцынай.

Канечне, знойдзена людзі, якія скажуць: ну што там нейкая "машынністачка", трэба звярнуцца да іншых, больш аўтарытэтных сведкаў. І такіх сведкаў, асабліва ў XX стагоддзі, можна знайсці больш чым дастаткова; у гэтым сэнсе амаль бездакорным падаецца імя Г. Г. Маркеса. У сваім знакамітым нарысе-рэпартажы "СССР: 22400000 квадратных километров без адзінай рэкламы кока-колы" (1957) удзельнік і Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў, малады тады журналіст-калумбіец пісаў літаральна наступнае: "Возможно, самой большой ошибкой Сталина было его желание во все соваться самому, вплоть до самых потаенных уголков личной жизни. Полагаю, с этим связана атмосфера мелочного деревенского ханжества, которая пронизывает все в Советском Союзе. Свободная любовь, рожденная из революционных крайностей, — легенда прошлого. Если взглянуть объективно, никакая иная мораль не напоминает так христианскую, как советская". Іншымі словамі, у СССР проста ішла гульня ў атэізм.

І вось калі ў канцы мінулага стагоддзя сітуацыя памянлася і гістарычны маятнік зноўку хіснуўся на нашых абшарах, з пункту гледжання постмадэрністаў, у бок гульні ў хрысціянства, а значыць, у бок рэлігійнага ханжства, выглядае натуральна, што яны сканцэнтравалі ўсю моц свайго ўдару на гэтым напрамку. Нагадаем у сувязі з гэтым творчасць Адама Глобуса, якога "нездарма лічыць лепшай праявай постмадэрнізму з беларускім тварам", а ў якасці прыкладу прывядзем той самы рэпрэзентатыўны ўрывак з апавесці "Млосці", які прыводзіць і Г. Кісліцына ў сваёй рэцэнзіі на глобусаўскі зборнік, перадрукаванай у "Blond attack": "Я не сплю. Я позна кладуся, я позна ўстаю, бо не люблю начны Мінск, пусты і чысты, вымецены і падмецены. Самае вялікае смецце ў горадзе нясе з сабою пажырацьнік у час пік. А ўночы яны спяць, яны паслухмяныя, іх навучылі з'ядаць варанае сала... А мяне навучылі стаяць у прыбральні і не гідзіцца... Мяне навучылі любіць ноч. А гаварыць тое, што я думаю, я навучыўся сам... а можна гаварыць пра непатрэбнасць і будзе цікава слухаць" (с. 569). Гэтыя навізлівыя, амаль фальклорныя паўторы ў сказах настолькі "закалыхваюць" чытача, што наступны абзац, дзе аўтар распавядае, часту кафедраўнага касцёла, упрыгожаны бел-чырвона-белымі сцягамі і харугвамі з Ісусам і Божай Маці, выклікае пачуццё гідкасці (у ім ён пабачыў, як з рота аднакласніка выпазіць даўжэзны гліст), успрымаецца проста накаўтам.

Успрымаецца кім? Чытачом? Тады што гэта за феномен такі, наш чытач, які ад падобных тэкстаў атрымлівае накаўт? І што сабою ўяўляе глобусаўскі апавядальнік, які такі моцна "б'е"? Неяк так пайшло ўжо ад старажытнасці, што чытач мастацкай літаратуры можа атрымаць ад твора (у залежнасці ад яго якасці) ці то задавальненне, ці то асалоду, ці — ад вяршыняў літаратуры — нават катарсіс. Дык навошта Г. Кісліцынай спатрэбіўся спартовы баксерскі тэрмін, — мабыць, як антымій катарсісу, паколькі ўздзеянне глобусаўскага тэксту на чытача зусім не прасвятляючае, а хутчэй наадварот?

Апавядальнік сапраўды б'е па вобразе, па твары, паколькі ў ім дасюль яшчэ час ад часу відаць яго Першаобраз, а ў яго дзеянні і рэакцыях раз-пораз заўважваецца "бессознательная религиозность" (Вал. Курбатаў). "Об упадке — с надеждой", 1991). Як на маю думку, дык гэтая "бессознательная религиозность" тонкай ніццю ўплечена ў тканку лепшых беларускіх твораў эпохі "головаго атеизма" (Р. Гальцава), "што едзе дороже, и действеннее" (той жа Курбатаў).

Дарогі
Светлыя дарогі...
Пуціны ў вечнасці жыцця.
Вы шчасця зычыце так многа,
Хто выйшаў з песнямі ў прасцяг.
Хто зможа піраю сумлення
Распяць свой голас на крыжы...
"Распяць свой голас на крыжы", — як пісаў у 1927 Паўлюк Трус у паэме "Лірнік, і — адправіць чытача ў накаўт — кантраст выдавочны і амаль неверагодны, але ён перад намі.

Вось і атрымоўваецца, што, у поўнай адпаведнасці з Г. Г. Маркесам, рэальнай мішэнню глобусаўскага апавядальніка аказаўся зусім не рэлігійны ханжа (таго чымсьці праняць даволі складана), але яго постмадэрновае alter ego — хрысціянін; не ханжства, а хрысціянства. Дакладней кажучы, у беларускім варыянце мішэнню стаў "бессознательный христианин", беларускі чытач. Яшчэ дакладней — той "паду-паўшы Рым" (П. Верлен) сучаснасці, г. зн. хрысціянства, якое на беларускіх абшарах

дачкалася такі "Злома дзвюх эпох злавесных" (У. Жылка) і вырашыла выйсці з каткомбаў "бессознания", крыху прыпадняцца. І тут жа апынулася ў накаўце.

Канечне, калі б наш чытач быў крыху болей дасведчаны і ў сусветнай, і ў роднай класічнай літаратуры, то, мабыць, ён і атрымаў бы ўдар, але не накаўт. Скажам шчыра — калі б Ганна Кісліцына пры разглядзе постмадэрнісцкай творчасці пашырыла яе кантэкст (пэўна, вузкаяватасць кантэксту — гэта адзін з тых сур'ёзных папрокаў, якія хацелася б адрасаваць Г. Кісліцынай, нягледзячы на Факема і К), то чытач бы адразу даведаўся, што сутыкненне высокага і нізкага, сакральнага і прафаннага, — гэта зусім не навацыя беларускага постмадэрну і постмадэрну ўвогуле, а даволі пашыраная з'ява ў сусветнай літаратуры.

"А пры цудах тых, бачных і духу, і воку, // Свет звыродлівы, поўны брыды і агіды." Здохлы кот, што знікае ў смардзючым рыштоку, // Галеча, што б'е ў катуху сваім гніды... (Л. Стаф).

Аднак ні Леапольд Стаф, ні наш Купала тым не менш так і не здолелі адправіць свайго чытача ў накаўт.

Напраўда праўду аклзала
І едзе людзкі на спіне,
А чалавек — ком гною, сала —
Бядлём, сляпнём, жыве і гіне.

Як бачым, купалаўская і глобусаўская канцэпцыя чалавека не толькі не разыходзяцца паміж сабою, наадварот, яны страшэнна блізкія адна адной: калі чалавек, паводле Купалы, — "ком гною, сала", дык той факт, што з яго рота выпаўзае гліст, — толькі ўдакладняльная дробязь, і нічога больш... Праўда, з тэрміналогіяй выходзіць нейкая бльтаніна, бо калі Глобус — постмадэрніст, дык Купала — чысты ўжо мадэрніст, і не менш; калі Купала — натураліст, тады і Глобус ніякі там не постмадэрніст, а звычайны постнатураліст, ці натураліст проста. У любым выпадку бясспрэчна, што менавіта Купала першым у беларускай літаратуры ў вершы "Разлад" (1907) прагалосіў асноўны прынцып постмадэрнізму — "прынцып усеагульнай раўнаважасці ўсіх з'яў і ўсіх бакоў жыцця": "Дабро і зло ў аднолькавай меры..."

На жаль, імя Янкі Купалы не ўпамінаецца Г. Кісліцынай на старонках зборніка "Blond attack" ніводнага разу, што значна ўскладняе, на мой погляд, разуменне постмадэрнізму з боку тых самых вясковых настаўніц, пра якіх мы ўсе так клопцімся і для якіх імя Янкі Купалы — не просты факт сэрца гук. Можна з ўпэўненасцю сказаць, што падобнага роду блізкасць, асабліва на першы погляд, — рэч для Купалы як бы не зусім пажаданая. Але што ёсць, тое ёсць, і нельга не пагадзіцца з думкай Г. Кісліцынай наконт таго, што "Беларускі постмадэрнізм пакуль неаддзельны ад рэалізму". Як бачым, сапраўды гэта так, але істотная розніца паміж імі ўсё ж такі існуе, хаця ён (постмадэрнізм. — Т. А.) вырашае тыя ж праблемы". Справа менавіта ў гэтым: як кожны з іх вырашае адны і тыя ж праблемы. Каб пра тое даведацца, трэба дачытаць купалаўскі верш да канца:

Адзін чорт весел, зубы скаліць,
Загаціў пекла да варотаў;
Рад шэльма: польку з ведзьмай валіць...
Такі разлад — я г о р а б о т а !

А што гаворыць нам глобусаўскі апавядальнік?

Як вопытны драматург-класіцыст, ён збірае ўсіх разам у адным месцы і ў адзін час: Хрыста на харугвах, Маці Божую (там жа) і чалавека з глістом, якога дзеля такога выпадку пазычае з уласнай падсвядомасці. Збірае і быццам бы гавора чытачы: ты думаеш, што Ён сатварыў чалавека? — Паглядзі ж, на што Ён здольны. Не падабаецца? А яшчэ гаворыш, што сатварыў Ён яго, такога — паводле Уласнага вобраза і падабенства? Дык паглядзі ж на гэтага — і ўвай Таго... Ну, што? І таму не здзіўляйся навакольнай рэчаіснасцю, яе "змрочнасці", ты ж сам услед за Купалам крываў:

Божай Гэткі тут свет
Моц стварыла Твая!
Значыцца, разлад — Я г о р а б о т а,
і Купала твой памыляецца, і ты, Сымонка-чытач, таксама.

Памятаецца, калісьці Алеся Рязанаў заўважыў, што ў горадзе, дзе валадарыць Рагвалод,

На зайнелым трамвайным акне
хтосьці напісаў:
"Я кахаю".

Усе пазіраюць на свет
Праз гэтыя словы.

Глобусаўскі апавядальнік імкнецца менавіта да гэтага: каб усе пазіралі на свет — "з м р о ч н ы" свет — праз гэтыя словы: "Я г о р а б о т а". Не, ён не піша іх на "зайнелым трамвайным акне", ён, як сапраўды постмадэрніст, увогуле нідзе гэтага не піша. Ён імкнецца напісаць іх, упісаць іх у падсвядомасць таго самага "бессознательного христианина", якім з'яўляецца яго чытач. Вось у чым, як на мой погляд, сэнс той "правакацыі", якую ўчыняе апавядальнік у гэтай апавесці Адама Глобуса.

Як прафесійны мантажор, апавядальнік папярэдне добра разлічвае паслядоўнасць "кадраў": спачатку харугвы, а потым — гліст, у выніку чаго на значэнне прэтэндуе менавіта іх злучэнне, а не значэнне гэтых

"кадраў" саміх па сабе. Каб упэўніцца ў тым, што гэты прынцып другаснасці — асноўны рабочы прынцып апавядальніка, дастаткова памянць месцамі гэтыя абзацы. І тады атрымаецца, што накаўту няма: так, раней у нашых касцёлах і цэрквах і не тое яшчэ можна было сустрэць, а зараз "няма таго, што раней было", і усё тут. Болей за тое, калі адняць у апавядальніка тую традыцыю, з якой ён кліць, то ён застаецца сам-насам са сваім глістом, анічога з сябе пры гэтым для чытача не ўяўляючы. А гэта яшчэ раз пацвярджае, што тая выснова, якую ён спрабуе навязаць чытачу, — падманка, пазбаўленая ўсялякіх анталогічных каранёў.

Добра; тады што такое — лад, калі ў думках апавядальніка такі разлад? "Я же обычен и добпорядочен в самом прямом смысле этого слова: я подчинился обычаю, принял добрый порядок, верю в Творца, как велит здравый смысл, благодарен Ему за этот мир, ценю прекрасные дары — рыцарство и брак, разделяю дружные традиции и взгляды моих предков. Многим непонятно, с какой стати я, подумаю только, предпочитаю свадьбы разводам, а детей — абортам. Искусство, на мой первобытный взгляд, существует для вещей славы Божией" (Г. К. Чэстэртан. «Письменник и газете»). Калі ж яно, мастацтва, у тым ліку мастацтва слова, існуе для нечага іншага (напрыклад, дзеля таго, каб сваю маленькую прыватную ісціну выдаваць за ісціну), то узнікае пытанне: мабыць, перад намі зусім не мастацтва, а нешта іншае?

Прызнаюся, што нялёгка пісаць пра рэчы, пра якія лепей памаўчаць, таму што словы нашы не заўсёды могуць выказаць ісціну ці, прынамсі, акрэсліць яе межы больш-менш дакладна. У такіх выпадках Андэрсен раіў наступнае: "Кожную рэч трэба называць яе уласным імем, і калі гэта небяспечна ў звычайным жыцці, то гэта трэба зрабіць хаця б ў казцы". Хацелася б выкарыстаць андэрсенаўскую параду і ўспомніць яго вядомаму казку "Снежная каралева". Пачатак гэтай казкі заўсёды прэзэраваўся савецкай цензурай у шматлікіх дзіцячых выданнях, таму што цензоры добра ведалі пра тое, што дарослы наўрад ці загляне ў поўны аўтарскі тэкст: "...Жил-был тролль, злой-презлой — сущий дьявол! Как-то раз он был в особенно хорошем настроении, потому что смастерил зеркало, отражалося в котором, все доброе и прекрасное почти исчезало, а все плохое и безобразное, напротив, бросалось в глаза и выглядело еще отвратительней. Красивейшие виды, отразившись в нем, казались вареным шпинатом, а лучшие из людей — уродами; или же чудилось, будто люди эти стоят вверх ногами, и живота у них вовсе нет! Лица в этом зеркале искажались до того, что их нельзя было узнать, а если у кого на лице сидела веснушка, она расплывалась во весь нос или щеку. Тролля все это очень потешало. Когда человеку приходила в голову добрая, благостная мысль, зеркало тотчас строило рожу, а тролль не мог удержаться от хохота, так он радовался своей забавной выдумке. Ученики тролля, — а у него была своя школа, — рассказывали о зеркале, как о каком-то чуде.

— Только теперь — говорили они, — можно видеть людей, да и весь мир такими, какие они на самом деле!

И вот они принялись носиться по свету с этим зеркалом; и скоро не осталось ни страны, ни человека, которых оно не отразило бы в искаженном виде. Напоследок ученикам тролля захотелось доброты и до неба, чтобы посмеяться над ангелами и Господом Богом. И чем выше они поднимались, тем больше кривлялись и корчились зеркало, строя рожи, — трудно было в руках его удерживать. Все выше и выше, все ближе к Богу и ангелам летели ученики тролля, но вдруг зеркало так перекосилось и задрожало, что вырвалось у них из рук, полетело на землю и разбилося вдребезги".

Складваецца ўражанне, што постмадэрнізм і ўзнік з гэтай прапановы: уявім сабе, што лютэрка не разбілася, і вучні тролля даяцелі-такі да Пана Бога і паднеслі Яму гэтае самае скажонае люстэрка. Так, усе мы ведаем, што ў сапраўднасці яно вырвалася з тропевых рук і ўпала на зямлю, ушчэнт разбіўшыся. Але ж мы проста пагуляем і будзе гульня наша называцца, ну, напрыклад, "Шлях да Бога". Умовы вядомыя: трэба ўзяцца як мага крапчэй за скажонае (пра гэта забудземся таксама) люстэрка і — у палёт, да зор! Вы толькі разам з намі возьміцеся за яго...

Сапраўднае мастацтва тым і адрозніваецца ад псеўда-мастацтва, што яно ведае пра мяжу і ніколі не пераходзіць праз яе; яно можа нават палётаць з тропевымі вучнямі над зямлёю, але яно ніколі не будзе падманваць і гаварыць, што са скажоным люстэркам яно такі даяцела да сваёй мэты. У якасці падтрымкі прывяду адну цытату з прамовы Тувэ Янсана, сусветна вядомай фінскай шведскамоўнай пісьменніцы, аўтаркі знакамітых Мумі-троляў, прамовы, сказанай ёю падчас уручэння Міжнароднага залатога медала імя Ганса Крыстыяна Андэрсена: "...письменник, у рэшце рэшт, не болей як чалавек, які ўцёк са свайго ўласнага свету і ўварваўся ў чу-

жы. Ён усведамляе гэта і абмяжоўвае сябе". Калі такога самаабмяжоўвання няма, нельга і гаварыць пра паўнаватарнасць мастацкай твор. (Ну, яшчэ ўспомнімаць: "Эстэтычная культура ёсць культура межаў... унутраных і знешніх, чалавека і яго свету" (М. М. Бахцін). Хто ж дапамагае пісьменніку ў вызначэнні мяжы? Адаказ прасты: голас хрысціянскага сумлення, і кожны пісьменнік мае магчымасць да яго прыслухацца. Ці не прыслухацца.

Як на мой погляд, дык менавіта недахоп эстэтычнай культуры ў беларускім постмадэрнізе ўвесь час вымушае Ганну Кісліцыну на старонках зборніка "Blond attack" зніжаць крытэрыі мастацкасці для сваіх аўтараў. Пра не-завершанасць і недасканаласць я ўжо гаварыла, аднак, як на маю думку, дык пры ўвядзенні падобных крытэрыяў аўтарскі крытыку варты было б нагадаць постмадэрнісцкім аўтарам пра тое, што тым самым крытык парушае асноўны закон мастацкасці, ці, дакладней, ігнаруе яго; размова ідзе, безумоўна, пра закон цялеснасці — а ён "предполагает внутреннюю завершенность (полноту) и сосредоточенность (неизбыточность) художественного целого" (Тюпа В. "Художественность" 1999). Яна сама прызначаецца, што не можа ацэньваць постмадэрнісцкія творы "па канчатковым выніку, спасылаючыся пры гэтым на "убогасць" нашага жыцця", якая "вымушае ўлічваць не толькі мастацкасць слова, але і мастацкасць душы, прагу ператварэння". Падобныя спасылкі вядуць, па-моёму, проста да нападзіваў таго ўжо вульгарнага сацыялагізму, які, не будзь упомнены, любіў-такі паразважаць пра тое, як "среда заела", зводзячы ўсё да сучаснай канфігурацыі грамадскіх адносінаў. Калі ж улічваць прагу ператварэння, то лепей за постмадэрнісцкіх аўтараў ніхто пра гэта не скажа, ў яго ці ў што ім хацелася б "ператварыцца", да прыкладу, той жа апавядальнік у глобусаўскім "Аўтапартрэце з разбітым носам" выказае спадзяванне, што "апынуўшыся на тым свеце, ён зможа працаваць у пекле, дапамагаючы чарцам караць грэшнікаў". Ну што ж, кожнаму — сваё, толькі вось пытанне: як называецца тады гэты чалавек, у якога ператварыўся апавядальнік (а Ганна Кісліцына якраз і прапануе ўсім, каго гэта цікавіць, заняцца "стварэннем новага паняццёвага апарату" для постмадэрнізму). Тут неабходна ўспомніць пра Асвенцім і заўвагу аўтаркі наконт таго, што "вядомая гэта аб немагчымасці літаратуры пасля Асвенціму вельмі актуальная для заходняй постмадэрнісцкай крытыкі". Думаецца, што яна не меней актуальная і для нашай крытыкі таксама па вядомых гістарычных і літаратурных прычынах. Чытач, больш-менш дасведчаны ў гэтай тэматыцы, скажаў бы, што, як "на мой першабытны погляд" (Чэстэртан), той чалавек, які дапамагаў чарцам караць грэшнікаў, у Аўшвіце называўся *капа*, а тыя, хто атрымоўваў накаўты, — *дахадзямі*. Астатнія "вакансіі" можа дапоўніць той, для каго польская літаратура пра Асвенцім — рэч добра знаёмая. Увогуле хацелася б зацэміць паважанай аўтарцы, што гэтую тэматыку лепей зусім не крапаць, чым крапаць, пачынаючы сказ са слова "Дарэчы...". З маральнага боку тут няяснасцяў, думаецца, няма, а вось з пункту гледжання крытычнага артыкула ці рэцэнзіі як цялеснай з'явы "Асвенцім", між іншым, азначае некаторую "нязладжанасць" формы адносна зместу артыкула як эстэтычнага аб'екта... І паколькі я сама ўжываю гэтае слова, то ў якасці апраўдання хочацца сказаць, што калі Г. Кісліцына ўжывае гэтае слова ў артыкула пра творчасць таго ж Адама Глобуса, то *капа* — гэта не больш, чым спроба разгортвання гэтага паняцця ў рэцэнзіі на артыкул пра творчасць гэтага ж пісьменніка.

Калі прыгледзіцца да фота аўтаркі, змешчанага на вокладцы зборніка "Blond attack", то нельга не заўважыць, што нягледзячы на карнавальны гарнітурчык, вясеўніка ружовага колеру, вочы ў Ганны Кісліцынай сумныя. І гэта невядома: постмадэрнізм, на яе думку, — напрамак "бесперспектыўны". З аднаго боку, гэтак і ёсць. Мастацкасць як мяжа, якая "не можа быць адсунутая" (І. Кант), на жаль, для беларускага постмадэрнізму ў выглядзе "Млосцяў" — пакуль што мэта недасягальная. Так, ёсць супрацьжанскі пафас, але на ім, як на любым адмаўленні, далёка не ад'едзеш, нават разам з крытыкам такога ўзроўню, як Ганна Кісліцына.

Скача па сцежцы
перад дзіцячым
нязграбны вялізны грак:
не хочацца лётаць?

Граку рязанаўскаму, мабыць што і не. А беларускаму постмадэрнізму лётаць хочацца, і яшчэ як. Толькі вось незадача: адлятаючы, ён вырашыў чамусьці ўзяць з сабой у палёт скажонае люстэрка, якое да таго ж даўным-даўно пабілася на маюсенькіх аскепкі. Таму хочацца яму параіць тое самае, што калісьці ён параіў Ганне Кісліцынай: кідай ты тое люстэрка і лётай сам. А на зямлі цябе заўсёды будзе чакаць blond Lady беларускай крытыкі — Ганна Кісліцына.

НАД ВЕРАСАМІ ПАМ'ЯЦІ

Апошнім часам народны пісьменнік Беларусі Іван Навуменка ў сваёй творчасці ўсё часцей вяртаецца ў гады маленства і юнацтва. Не стала выключэннем і новая кніжка аўтара "Гуканне над верасамі", што і складаецца з трох апавесцяў і трынаццаці апавяданняў. У адным з іх, назва якога вынесена на вокладку, як бы абагульнена гучаць тыя згадкі, што не адпускаюць пісьменніка ад сябе, а з гадамі набываюць яшчэ большую сваю акрэсленасць, так і напаяняюцца значнейшым, чым дагэтуль, крытычным стаўленнем да таго, што было раней. А каб даваць ацэнку іншым, каб павучаць іх ці асуджаць, трэба спярша лепей разабрацца ў самім сабе, што і робіць герой гэтага твора Пятро Грачанік, у паводзінах якога ў чымсьці ўгадаецца і сам І. Навуменка. Але падобным чынам ставіцца да апавядання, значыць, няхай і неўсвядомлена, звужаць разуменне аўтарскай задумкі, зводзячы яе да раскрыцця лёсу толькі канкрэтнага чалавека. У сапраўднасці ўсё куды шырэй і больш складанае.

Пятро Грачанік — сын свайго часу, адзін з тых нямногіх, каму пашчасціла выжыць у ваеннае ліхалецце. Пакаленне ж гэтае, як бы да яго ні ставіліся тыя, хто спрабуе перакрэсліць савецкае мінулае, на сваіх плячах вынесла цяжар страшнай вайны, а перад гэтым было, няхай і няшчымнае, але надзіва рамантычнае маленства і юнацтва, а пасля гэтага — рэчаіснасць, калі, выжывшы, хацелася цяжка разабрацца ў жыцці, але гэта ўдавалася не так проста. І не толькі таму, што рамантычнае, а значыць светлае ўспрыманне жыцця, нягледзячы на тое, што так шмат было перажыта, па-ранейшаму заставалася, а афіцыйная ідэалогія імкнулася (і гэта ёй удавалася) паказаць усё з лепшага боку.

Аднак у невялікім, але разам з тым вельмі змястоўным сваёй унутранай напоўненасцю апавяданні "Гуканне над верасамі", на першы план выходзіць асабісты лёс галоўнага героя, а ў многім і пакалення, да якога ён належыць: маленства, юнацтва, сталасць і — нікуды ад гэтага не схавашся — старасць. І. Навуменка нешматслоўны, пазбягае ўскладнёнай вобразнай насычанасці, але пры гэтым паспявае сказаць вельмі шмат. А прычына ў тым, што ўсё напісана рукою вопытнага празаіка, а яшчэ — умелым будаўцам дасканалы сюжэтны каркас дае вялікія мажлівасці аўтару закрануць матывы, якія не страчваюць свайго агульначалавечага напаянення.

Элегічнасць настрою, з якім Пятро Грачанік узіраецца ў сваё мінулае, надае твору яшчэ большую непаўторнасць. Гучыць самотлівая, але і не пазбаўленая светласці, песня жыцця. Вялікаму, няпростаму, ды па-свойму прыгожаму. І заўчасная разлука Грачаніка з той, якая стала яго другой жонкай, толькі цяпер усведамляецца як страта важнага апірышча. Забываюцца колішнія непаразуменні, а застаецца каханне, водгалас якога — тое "гуканне над верасамі", што звязана з вандроўкамі па грыбы. Саша, жонка Грачаніка, адбывалася далёка, так што часам ён не мог яе дагукіцца, а таму, калі сыходзіліся разам, папракалі адзін аднаго і лаяліся. Цяпер колішняе гуканне над верасамі, успрымаецца, як гуканне над верасамі памяці.

Вяртаецца ў сваё мінулае і галоўны герой апавесці "Вір", навуковец і пісьменнік Несцярковіч. Таксама нямаюць пражыта і гэты ж няпросты ў яго лёс, як і ў Грачаніка. І гэткае ж моцнае жаданне разабрацца ў самім сабе, высветліць, дзе жыў сумленна, а дзе, магчыма, у чымсьці хібіў. І пасваў перад цяжкасцямі. Апавесць "Вір", як і дзве наступныя — "Дзесяты клас" і "Помні Сталінград", прывабліваюць той непадробнай праўдай жыцця, што з'яўляецца вынікам прагавітай споведзі чалавека з жаданнем не толькі асэнсаваць, а ў многім і пераасэнсаваць уласнае ўспрыманне і свайго жыцця, і жыцця тых людзей, якія былі з ім ці ёсць побач.

Праўда, робіцца гэта на розным матэрыяле. Калі ў "Віры" больш шырокі ахоп падзей, што адбываюцца на вялікім часавым прамежку, дык у апавесцях "Дзесяты клас" і "Помні Сталінград", як і відаць з назваў, канкрэтна прывязанасць да месца і часу дзеяння.

Іншыя творы, што ўвайшлі ў кнігу, напрыклад, апавяданні "Падарожжа ў Бабінавічы", "Цыганскі барон", "Грыбное шмасце" — тое ж самае гучанне над верасамі памяці. Застаецца ўдзячны пісьменніку за тое, што ён прынёс табе радасць сустрэчы са сваім пакаленнем. Ганарыцца, што такія людзі, як героі І. Навуменкі, не растрацілі сваіх лепшых духоўных якасцяў, ні ў малым, ні ў вялікім, не здрадзілі і самім сабе.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Уладзімір МАРОЗ нарадзіўся 11 чэрвеня 1953 года ў горадзе Косава Івацэвіцкага раёна. Скончыў БПІ і Літаратурны інстытут імя А.М.Горкага. Працаваў на ВТА "Інтэрап", у інстытуце "Мінскпраект", Дзяржаўна БССР, на студыі "Летапіс" кінастудыі "Беларусьфільм". Цяпер — намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Бярозка". Аўтар кніг "Толас", "Рэй", "Хутаранская зорка", кнігі эсэ "Мінск старадаўні і малады". Аўтар сцэнарыяў каля 50 дакументальных, навукова-папулярных фільмаў і кінаальманахаў. Фільм "Успамін пра Міколу Равенскага" ў 1984 годзе адзначаны Дзяржаўнай прэміяй Рэспублікі Беларусь. Віншуючы Уладзіміра Вікенцэвіча з юбілеем, зычым яму і надалей натхнення і творчых поспехаў.

Уладзімір МАРОЗ

ДА СУЛАДДЗЯ

Адбівае паэзію тлум,
Мітусня ды старанне выжыць.
Непатрэбна-нязбыўны сум
Падкрадзеца лісою рыжай.

Каб укараці твой сыр-гаюн,
Каб надзею згубіў і веру,
І забыўся, што быў паян,
Словам светлым крапіў паперу.

Як ліса, так і сум — падман,
Не зняволься яму паддацца.
Разгайдана-няпэўны стан
Ненадзейны цяпер дарадца.

Акажыся мудрэй, вышэй,
Як мага, паймні да волі.
Перамогамі будзь дужэй,
У суладдзі шукай спатолі.

Лісцем сонца залоціць след,
Восень цёплым фарбы кіне.
Твой адзіна-чароўны свет
Прамінецца, але не згіне.

Беражы ты яго, сябе
Цудадзейна-няўлоўным словам.
Адначасна ў жніве-сяўбе
Адкрываецца вечна новым.

ПАКРОВЫ

Восень ціха пагляд прыварожвае
Залатою шчымлівай парой.
Лісіў-кветак мігценне прыгожае
Ашчаджае вястун-лістабой.

Ён сваё яшчэ возьме напоўніцу —
Скіне з дрэвай убрание на дол.
А пакуль сэрца радасцю
поўніцца —
Фарбай-водбліскай цэлы прыпол.

ТУМАНОВАЕ КОЛА

Густы туман каўтае першы снег,
З'ядае прагна, люта, ненажэрна,
Праявіць бруд, прысыпаны
наспех —
Тым чысціню заб'е неміласэрна.

Будзённы тлум знішчае твой імэт,
Да шчасця глуха зачыняе дзверы.
І не згадаеш, быў ці ты пазт,
Які кахай, надзеяй жыві і верыў.

Суровы час, калі ніхто з табой
Да прышласці любові
не пакрочыць.
Спрэс блуд душы, разлад
і непакой —
Туманам дні падройнены да ночы.

Але душа ўсё прагне любаты,
Ружовых мараў, пекнасці і шчасця.
Калі ж, калі бязладдзем нематы
На дабрадаць адведаем прычасця?

Быў першы снег — і вось яго няма,
Меў чысціню, а сёння енчыш:
дзе я?

Туманых дзён адольвае гурма —
Што твой адказ і што твая
надзея?

СТУДЗЕНЬСКИ НАСТРОЙ

Пяшчотнае сонца і студзень
Залашчаць прадвесцею-цяплом.
Надзеяў накоціцца гудзень,
Зачэпіць вірліва крылом.

Нахлынуць шчымлівыя хвалі,
Разоняць застылую кроў.
Усё, што сабе абяцалі,
Здзяйсняльным здаецца ізной.

І хочацца жыць і смяяцца,
Радкі на сінечы пісаць.
Запал, твой хайрусінік-дарадца,
Пасцеліць праз вуцішнасць гаць.

Душы адступяецца вепал,
Сплывуць пакаяннем грахі.
Не бойся, імкніся наперад,
Дзе горкія клічуць шляхі.

ШЛЯХ ДА ГАРЫ

І гэтай дарогай адходжана,
І тую дарогу прайшоў...
Здаецца: вось-вось узыходжанне
Да новых прасветленых слоў.

Але расчаруецца горка
Няздатнасцю доўгіх шляхоў.
Наперадзе бачыцца горка —
А ты да яе не дайшоў.

Абтопчаеш каля ды найкола,
Натоўп замінае ісці.
Будзённасці тлумнае кола
Цябе закапае ў трысці.

Ізной на бальшак выбірацца,
Свой горні гасцінец шукаць.
На ростанях крыж твой, дарадца,
Адзіна імкне падтрымаць.

Нясеш ты яго, як належыць —
Патрэбна да ўзгор'я дайсці.
Ізной перастрэне бязмежжа,
Бясэніца ў нашым жыцці.

Але ты ўжо можаш, не збочвай,
Ад Моцнага прыклад бярэ.
Праз дні і задушныя ночы
Імкніся дайсці да гары.

Калыханкі паслухай дарожнае
Для адхлання самотнай душы.
Забірае ў палон, прыварожвае
Шоргат шын на вільготнай
шашы.

Самаходы пажадліва коламі
Выпіваюць прасторы нагбом,
Падвываючы ціха, маторамі
Адаюць кіламетры на злом.

Пралятаюць дамоў, несупыннымя,
Толькі ты непрытульны стаіш.
Ці даруець усе, каму вінен я? —
Адпытаецца вецер-скавыш.

Тармазні, брат, падкінь
да нязнамага,
Да кахання шляхі пакажы.
Дай спакою дабрацца жаданага,
Каб патухлі згрызот міражы.

Пакінь адзенне, хто сюды ўваходзіць,
У гмах кахання стромкі на дваіх.
Жаданняў пругкіх рупіцца
нязводдзе,
Сустрэч салодкіх незваротны міг.

Абдымкаў звяз ад свету адняволіць,
Дрыготкай хваляй прабяжыць
няўзнак.
Гульні хвіліны цягнуцца паволі —
Ты не прыспешвай насалоды смак.

Паўней пяшчотай пругкай наталіцца,
Да донца любасць выпіць нам
з табой.
Гуляе недзе блізка бліскавіца,
Чакае толькі пэўны момант свой.

Святлее змрок штораз ад нашых
целаў,
Збавення стан агорне цеплынёй.
Спазнаны крык сарвецца грушай
спелай,
Сваволіць рэха над усёй зямлёй.

Ціхім дажджом арабін
Восень найсцяж сустракае.
Крочу праз чырвань адзін —
Сёння планіда такая.

Роўна палова ўсяго —
Гольху галін і што з лісцем.
Шляху кахання майго
Дзе ратавальнае выйсце?

Ведаю: ты без мяне
Крыж свой нясеш адзіноты.
Хай лістабой абміне
Нашы бяззбройныя цноты.

Сэрца баліць, што не змог
Золкіх расстанняў пазбыцца.
На скрыжаванні дарог
Стрэча павінна адбыцца.

Вуснаў з гаркавінкай смак,
Любай адданыя вочы.
З ростані сыдзем няўзнак,
Разам праз чырвань пакрочым.

Вецер сарваным лістком
Месца ля рэчкі пакажа.
Там пабудуем свой дом —
Лёс наш надзейна развяжам.

«Ну што? Прачытаў?»

Трухан з Ведрычам сядзелі па абодва бакі стала. Пасярэдзіне ляжаў рукапіс. Трухану відаць было толькі першую старонку, усю скрэманую, у заўвагах, пазнаках, надпісах паверх радкоў, з мноствам разлапістых рымскіх «пяцёркаў»-галачак на палях. І страшна было на яе пазіраць і разам з тым Трухан не мог адарваць ад яе вачэй.

А Ведрыч, выпрабавуючы чужое цярдзенне, спакойна курыў, марудна зацягваючыся, паволі выпускаў дым.

«Нашто ты гэта пішаў?» — прамовіў ён нарэшце.

«Ды ўжо ж не дзеля ідзі, не дзеля пошукаў станоўчага героя, — заспяшаўся, нібы толькі такога пытання і чакаў, Трухан. — Калі шчыра, мне проста трэба пазбавіцца ад гэтага насланна — ад другога свайго жыцця, скінуць з сябе гэты дурман, разгрузіцца хоць такім чынам — проста запісаўшы яго на паперы!»

«І дзе ты сабраўся гэта дзяваць? Нясці ў друк? Ці ўсё ж у стол?»

«Якая розніца?»

«Вялікая. Калі пішацца для сябе, для сяброў, ці, скажам, для ўласных будучых сямейнікаў, што збяруцца доўгім зімовым вечарам каля агменю, павыключаюць тэлевізары, камп'ютэры, запаліць свечкі... Сівы, з

не пошукі патрэбнага слова, не абкатка стылю, не біццё над гармоніяй формы, не іншыя, у прынцыпе абвязковыя і па-свойму салодкія «пакуты», а момант развітання з рукапісам, калі трэба аддаваць яго ў чужыя рукі і на чужыя вочы; дарагое, любімае дзіця, якое выпесціў, выгадаваў, родная крывінка, сябе частка — і раптам чамусьці трэба вясці яго «ў людзі»! Цягнуць у нейкія рэдакцыі, дзе ніхто і ўяўлення не мае, нават і ведаць не захоча, як гэтае дзіця расло, як хварэла, колькі давялося разам з ім перажыць, — а будуць толькі распранаць яго, ды абмацаваць, ды разглядваць, як на медыцынскай камісіі...»

«У сэнсе, галачкі на палях ставіць?» — спытаў Ведрыч.

«... А яно — аглушанае, спалоханае, будзе толькі азірацца ды хныкаць, просячы дапамогі...»

«А ты пазт, аказваецца!»

«А ты — празаік, — не астаўся ў даўгу Трухан. — Дык што, можа, праройдем уласна да...»

«Ужо перайшлі. Дарэчы, як ты ставішся да падобных збегав?»

«Аніяк. Дзядзька, што пераехаў на кані брод, не стане ж клапаціцца пра збегі звычайных і галосных, а крыкне на другі бераг: «Ужо пераехаў!»

і павер — і жонка, і кум, і сват, і

характары... Маўчы! Ведаю, што скажаш, што табе сніцца ўся гэтая лухта, а ты толькі механічна яе занатоўваеш... Дык вось, можаш не старацца, у мяне такія нумары не праходзяць. Адно напаследак параю — не збіся на творы іншых пісьменнікаў на гэтка ж тэмы, бо, сам таго не хочучы, пачнеш паразітаваць на іх, у лепшым выпадку парадзіраваць... І яшчэ — слухай: пад каго ты ўвогуле пішаў?»

«Як... гэта?»

«Я да якога пісьменніка цябе ні прымяраю, усё ты вылузвася, наравішся, не ўкладвася...»

«А-а, дык у цябе такія крытэрыі? Самыя прымітыўныя — параўнанні? Каб абавязкова было пад кагосьці? А ты не дапускаеш, што я — новы? Я — прыйшоў!» — гарачыўся Трухан.

«Чужое... Так з цябе гэтыя цытаты і пручь, так і сыплюцца... Ты ж начытаны, праўда?»

«Паляжаў бы ты з маё па бальніцах, яшчэ б не так начытаўся...»

— ...Трухан, устаньце! Трэці раз да вас звяртаюся! Чым вы там займаецеся?!

Трухан падняўся з-за парты, лыпаючы шырока расплюшчанымі і адсутнымі, як у лунаціка, вачыма. Ніякага

Андрэй ФЕДАРЭНКА

Ведрыча не было ў паміне. А была аўдыторыя — вялікі, напалавіну запоўнены студэнтамі і студэнткамі дзвюх груп клас, з будкай кафедры каля дзвярэй, са школьнай дошкаю на сцяне. І перад Труханам — па іроніі ці па заканамернасці лёсу — стаяла выкладчыца беларускай літаратуры, таго самага прадмета, якім ён усю лекцыю сам з сабою забавляўся і які на іспытах ледзь выцягваў надохлю «троечку»; зрэшты, выдатнікам яго цяжка было назваць і па ўсіх іншых дысцыплінах.

Вольга Сяргееўна ведала гэта. Яна стаяла цяпер перад Труханам і паляпвала па далоні ўказкаю, спецыяльнай такой шарыкавай ручкай, што выцягваецца на манер антэны.

— Дазвольце пацікавіцца, што ў вас у сумку? Што вы так старанна запісвалі? Вы ж галавы не адрывалі ад яго цэлую лекцыю!

Трухан загартуў сшытак. Потым на вачах выкладчыцы паклаў яго ў сумку. І ўсё гэта моўчкі. А і праўда, — падумаў ён, — чым я тут займаюся, на што час марную, калі мне, можа, жыць два панядзелкі засталася...

Ні слова не кажучы, ён устаў. Узяў сумку, выбраўся на праход і як ні ў чым ні бывала, як так і трэба, пайшоў сабе да дзвярэй.

— Трухан, вы што? — пачулася ззаду разгубленае. — Вярніцеся! Я...

Стукнулі дзверы і ўсё сціхла.

А які быў снег на вуліцы! Якое сонца! Якое марознае паветра! І як не хацелася ісці па гэтым чыстым скрыпучым белым сняжку да шэрага, змрочнага, скразнякама праддмухага інтэрната-інкубатора, у камеру-клетку, да вечнай адзіноты...

Карацей, Ведрыч — не ўяўны, не ў сшытку прыдуманьні, а сапраўдны, аб'явіўся толькі дні праз тры, вечарам. Дастаў з кішэнкі кажуха хурміну, з другой — другую, моўчкі паклаў на стол; такія вялікія, цёмна-аранжавыя, з пражылкамі спеласці заморскія плады сярод зімы. Трухан, чамусьці падумаўшы, што зараз пачнецца між імі дыялог кштальту таго, змадэляванага ім на лекцыі, спытаў:

— Ну як? Многа заўваг?

— Пра што ты? — здзівіўся Ведрыч. — А-а, пра сваю пісаніну? Ведаеш, я не чытаў. Нават папкі разгарнуць не паспеў. Зараз раскажу. Вяртаюся тады ўночы ад цябе, тут шах — у прахадным двары трое, заспаляюць дарогу. Адзін за сумку, помніш, у мяне была такая афіцёрская («ахвіцёрская», вымаўляў Ведрыч). Ах, ты, думаю! Размахнуўся, я-а-ак умазаў гэтай сумкай па галаве! Ён з капытоў, сумка адарвалася, тыя ўцякаць, я за імі!.. Не здагнаў. Вяртаюся — ні таго, ні сумкі. А там грошы, дакументы, вершы... Папка твая. Асабліва літфондаўскага білета шкада. Прыгожы такі.

— А вершаў? — смеючыся, спытаў Трухан.

— Вершаў таксама, я ж іх не запамінаю.

Шкада было, канечне, і Трухану папкі. Але ў адрозненне ад Ведрыча ён помніў кожнае сваё слова на памяць, нават у якім месцы ў рукапісе яно стаяла. Ды і навошта яму тэкст? Нікому больш ён яго паказваць не збіраўся. Толькі падумаў, што вось яшчэ і такая — практычная — карысць можа быць ад роднай літаратуры: гэта ж яго папка і Ведрычавы вершы фізічна, у прамым сэнсе памаглі адбіцца ад нейкіх прыдуркаў!

ЛЕКЦЫЯ

(Урывак з рамана)

захутанымі пледамі нагамі паважаны бацька сямейства — Алесь Трухан — сядзіць у крэсле-качалцы, капываецца, як манекен, самы меншы ўнук разгортвае зашмалцаваны аблуплены агульны сшытак і, пракашляўшы горла, звонка заводзіць: «У сваю апошнюю ноч у гэтым шпіталі і ў гэтай палаце...»

«А ты ўмееш распісваць! Сам не спрабаваў прозу?»

«Я яе цярдзец не магу, вашу прозу. Гэта — зямля, у той час як паэзія — неба! Азарэнне, бліск маланкі, міг салодкага транс... А проза! Штосьці неверагоднае для нармальнага чалавека — з дня ў дзень, з году ў год адно й тое...»

«Ну-ну, — астудзіў яго Трухан, і разам з тым прыемна яму было, што і яго Ведрыч адносіць да празаічнага цэху. — Бліжэй да тэмы, калі ласка.»

«Бліжэй да тэмы, — паўтарыў, каб не губляць думку, Ведрыч. — Помніш, тады, на балконе, я казаў, што чакаю твора, за які аўтар гатовы быў бы пайсці ў турму, нават на смерць? Згодзен — гэта мо і залішне. Але для цяперашняй прозы, увогуле для цяперашняй літаратуры крытэрыі павінны быць зменены, планка павінна быць паднятая на максімум: пісаць, ці хоць бы старацца пісаць так, каб не прыняла ніводная афіцыйная рэдакцыя. Бо гэта не твор, калі яму аўтаматычнае зьявінае святло нават не на скрыжаваннях, а на роўнай вуліцы. Сапраўдны твор павінен парасткам падняць над сабою глыбю бетона, прабіцца, узмужаць... У цябе такі твор? У ім дастаткова жыццёвай сілы?»

«Ну і пытанне... Наўрад ці, канечне...»

«Вось бачыш! З гэтага давай і пачынаць. Вось усе вашыя прэтэнзіі, усе вашыя вяршыні. Навошта ордэн? — пагаджуся на медаль. Значыць, свядома пішацца прахадны твор? З разлікам на рэдакцыю?»

«Ды якія рэдакцыі?! З мяне цябе аднаго пакуль вось так хапае. Хаця... Ведаеш, ты мне зараз адкрыў вочы на адну рэч цікавую... Што самае цяжкае ў літаратуры — гэта, аказваецца, не застольнае забіванне часу,

брат выдатна яго зразумеюць і заўвага яму рабіць не будуць...»

«Два плюсы паставіць магу, — сказаў раптам Ведрыч і Трухан не адразу зразумеў, што гэта ўжо пераехалі да ягонага тэксту. — Першы — што шукаеш новых формаў, другі — што выбраў ракурс, які выключае гэтую гадкую стылізацыю, ведаеш, усе гэтыя штукі, калі «Рагвалод насупіўся, а Рагнеда паправіла на лебядзінай шыі каралі, а Міндоўг падпёр у задуменні галаву»... Тое, што ты выправіў у свабоднае плаванне па эпохах менавіта сучаснага героя, і яго вачыма збіраешся...»

«Мінусы, мінусы!» — перабіў, пачырванеўшы, Трухан, якога рэдка калі ў жыцці хвалілі.

«І мінусаў два. Праўда, доўгіх, як злітыя пункціры. Па-першае, што за манера не ўказваць аўтарства пад эпіграфамі?»

«Таму што кожны адукаваны чалавек ведае іх са школьнай праграмы, павінен ведаць, прынамсі; а той, хто не ведае — дык навошта такі чытач?»

«Другое — як ты справішся з факталогіяй? Як будзеш апісваць побыт,

*Дзеянне рамана, які мяркую неўзабаве скончыць, адбываецца ў 1989 годзе — у часы «Тутэйшых». — Аўт.

ПІСЬМЕННІК УСІХ ПАКАЛЕННЯЎ

Янка Маўр... Гэтага пісьменніка любяць і ведаюць усе, хто захапляецца прыгодамі і фантастыкай, гісторыяй і геаграфіяй.

"Цікава, што скажучы пра мяне, калі мне будзе сто?" — так, раскажваючы, спытаў аднойчы Янка Маўр аднаго з супрацоўнікаў часопіса "Вожык", дзе ён пасля вайны часам выступаў з артыкуламі на міжнародных тэмах.

Трывога пісьменніка была дарэмнай. Цяпер, калі адзначаецца 120-годдзе з дня нараджэння Янкі Маўра, мы асабліва адчуваем, што яго спадчына — жывая і дзейная частка нашай нацыянальнай літаратуры. Творы пісьменніка карыстаюцца шырокім прызнаннем у чытача.

27 мая ў Цэнтральнай гарадской дзіцячай бібліятэцы з нагоды 120-годдзя з дня нараджэння Янкі Маўра адбылася вечарына. На ёй прысутнічалі літаратурны крытык Маргарыта Яфімава, пісьменнік Мікола Чарняўскі, Васіль Зуёнак, Алесь Наварыч. У сваіх выступленнях яны падкрэслілі, што з дзяцінства зачыталіся кнігамі Янкі Маўра, што і сёння высока цэняць творы пісьменніка, удзячны яму за тое, што сваёй непаўторнай творчасцю ён прывіў ім любоў да роднай мовы, прыроды, да ўсяго добрага на зямлі.

Амаль усе выступаючыя ў свой час сустрэліся з Янкам Маўрам. І ім было чым падзяліцца з прысутнымі. Так літаратурны крытык Маргарыта Яфімава распавяла пра яго сям'ю, пра тое, як "нарадзіўся" ў пісьменніка Фёдарова яго псеўданім Янка Маўр. Васіль Зуёнак бацьку Маўра ўсяго адзін раз, але, тым не менш, ад сустрэчы засталася моцнае ўражанне. "Гэта быў чалавек відны, высокага росту, памяркоўны, ён гадзінамі мог раскажваць пра сябе, пра сваю літаратурную працу, пра цікавыя сустрэчы, займальныя жыццёвыя факты, здарэнні, — сказаў В. Зуёнак. — Нельга было не заслухацца яго аповедамі, у якіх сур'ёзнае, неверагоднае перамяжоўвалася з жартоўным і смешным. Гэта быў цікавы чалавек, апавядальнік, пісьменнік".

Адказы сакратар дзіцячага часопіса "Бярозка" Алесь Наварыч сказаў, што на жаль, па ўзросце, яму не давалася сустрэцца з Янкам Маўрам, але ўсе яго кнігі ён прачытаў яшчэ ў дзяцінстве. Алесь Іванавіч правёў з чытачамі гульні-падарожжа па творах Янкі Маўра і за правільныя адказы падараваў тром хлопчукам часопіс "Бярозка".

Сустрэча прайшла жыва і цікава, дзякуючы выдавецтву "Мастацкая літаратура" і асабіста Зосі Куставай, якая з'яўляецца арганізатарам і ініцыятарам яе правядзення. Шмат чаго новага пачулі нашы чытачы аб жыцці і творчасці Янкі Маўра. Творы класіка дзіцячай нацыянальнай літаратуры Янкі Маўра жывуць і будуць жыць, імі будуць зачытвацца ўсё новыя і новыя пакаленні беларусаў, — падкрэслівалі прысутныя.

Людміла БУСЕЛ

КІНО

У рамках Дзён Швецыі ў Мінску ў кінатэатры "Перамога" праходзіць рэтрэспектыва фільмаў славацкага рэжысёра Інгмара Бергмана. Кінапаказ пад агульным назовам "Інгмар Бергман. Партрэт майстра" (арганізатары — Шведскае консульства ў РБ і "Кінаклуб") склалі стужкі розных гадоў, але большасць з іх прысвечана таямніцам жаночай душы. Мінчукі ўжо паглядзелі чатыры карціны Бергмана: "Крызіс" (1946 г.), "Лета з Монікай" (1953 г.), "Жаночыя мары" (1955 г.), "Маўчанне" (1963 г.). Але ў аматару якаснага еўрапейскага кіно ёсць яшчэ магчымасць (з 16 па 18 чэрвеня) пабачыць такія вядомыя фільмы Бергмана, як "Асоба" (1966 г.), "Шэпты і крыкі" (1973 г.), "Фані і Аляксандр" (1982 г.).

В. Б.

**Гартаю нататкі,
які пабываю ў нашай
некаранаванай сталіцы
падчас VIII Беларускага
фестывалю камернай
музыкі...**

ПОМНІК КАХАННЮ

Мініяцюрны палац, увянчаны яркай дахоўкай: звыкла! Звыклы знак гарадскіх ваколіц і колішніх пустака. Вока ўжо не выплывае з архітэктурнага дэлягата будынка такога кшталту, адмыслова, нібы варыяцыя на тэму, растыражывання і вакол сталіцы, і на "прасунутай" перыферыі.

НЯСВІЖСКІЯ НЕЗАБУДКІ

Тады чаму ж нашы вочы, прымружаныя ранішняй "аўтобуснай калыханкай" па дарозе да Нясвіжа, прачнуліся ад здзіўлення, калі за вакандамі паплыў знаёмы краявід?

Катэдж у цэнтры горада. Дзіва што! Праўда, тэма яшчэ не было. Але за год узвесці такі палац немажліва. Дык, значыць, ён стаў тут і летась? А хіба не заўважылі б мы яго ўжо тады — вялізны, але зграбны ад стылізаваных старасвецкіх абрысаў, такі раскошна белы, пад чырвонай чарпіцай, асабліва!

Заўсёдыкі нясвіжскія фестывалі спрачаліся, пакуль не пачулі кранальную гісторыю.

Навоткі катэдж, няўлоўна падобны да сваіх продкаў — помнікаў замкавага дойлідства, паўстаў сёлета паблізу колішняга кляштару бенедыкцінак (у браме якога, кажуць, была жывой замураваная манашка, "заспяваючы ў любовішчых"). Нейкі багаты чалавек за казанна кароткі тэрмін пабудаваў гэты прыгожы дом для сваёй каханай і яе, а дакладней, — іх дзіцяці. Сам жыве не ў Нясвіжы, мае жонку, сям'ю. Мае, пэўна, і вялікае каханне, і вялікі мужчынскі гонар, і вялікае сэрца: іначай ці быў бы ён здатны зрабіць княжачкі падарунак?

Сучасны помнік каханню, безумоўна ж, атуляць легенды — кшталту даўніх, натхнёных імёнамі князёў Радзівілаў, гісторыяй кахання прыгажуні Барбары...

"Помнік каханню", дарэчы, — назва п'есы знамай нясвіжанкі К. Шышыгінай. У новым творы ўвасобілася старонка жыццяпісу ўладароў некаранаванай сталіцы земляў беларускіх, звязаная з асобай Урсулы Радзівіл. Спектакль народнага тэатра Нясвіжскага раённага цэнтра культуры і адпачынку, пастанавлены В. Марозам, быў паказаны за дзень да ўрачыстага адкрыцця фестывалю "Музы Нясвіжа — 2003". Кажуць, прэм'ера

вежа пад шпілем — то ў полі бязоблачнага блакіту, то ў карунках вечаровых, падзлочаных сонцам, хмурынак, то ў начным аксаміце — аказалася неспадзяванай кампаньёнкай, маўклівай высакароднай спадарожніцай майго вандроўнага побыту.

Хутка ратуша, памаладзеля панна "з мінулым", агінецца ў цэнтры вялікага свята: 3—4 ліпеня Нясвіж адзначыць свае 780 гадоў. Чакаецца каля 40 тысяч гасцей, у тым ліку з-за мяжы. Сціплы гатэль усіх не прыме: рыхтуюцца "папяўнічыя хаткі", месца для кемпінга. Горад, які заўжды ўражваў чысцінёй вуліц, ахайнасцю падворкаў, дагледжанасцю кветнікаў, шляхетнасцю месціцаў, заўзята "працуе над сабой". Без выхадных. Расстаўляючы гістарычныя акцэнт, што падкрэсліваюць яго прыгажосць. (Нават помнік Леніну перамяшчаны: ад галоўнай плошчы, дзе ратуша, — у зялёны куток ля суседняй вуліцы.)

На плошчы ў дні свята завіруе абуджаная даўніна: з'едуцца гандляры ды рамеснікі, разгорнецца

турыстычны цэнтр, які знітуе шляхі на Мір, Баранавічы і г.д. Ужо ёсць праекты двух вялікіх атэляў, якія паспрыяюць прытоку замежных турыстаў, а значыць — і прыбытку ў бюджэт раёна. Спачатку, вядома, трэба укладзі грошы ў рэстаўрацыйныя работы на галоўным аб'екце. Аднак... Пасля аперацыйнай, кваліфікаванай і высакаякаснай працы па ліквідацыі наступстваў леташняга пажару на гарышчы замка працэс рэстаўрацыі замарудзіўся: нестабільнае фінансаванне.

Пабывала я там, "у Радзівілаў". Замак, хаця яго і паказваюць экскурсантам, — нібы цяжкахворы на аперацыйным стала. Як спрацуюць "хірургі"? Якім паўстане ён пасля "наркозу": абышчым і здаровым? Хацелася б убачыць яго шчаслівае вяртанне ў жыццё.

А ў парку — адпланне. Даверліва пазіраюць светлавая незабудка; мурог усміхаецца бела-ружовымі маргарыткамі; шчыру-

кірмаш з яго каларытнымі беларускімі ды выкшталценымі еўрапейскімі традыцыямі. І ля ратушы, і ў старым радзівілаўскім парку будзе месца для майстроў-штукароў, для музыкаў, для тэатралізаваных імпрэз, для рыцарскіх турніраў.

Старшыня райвыканкама, мэр Нясвіжа Ф. Прывалаў, распавёўшы пра падрыхтоўку горада да юбілейных урачыстасцяў, прадставіў журналістам і партрэт раёна, які заняў адметнае месца на Міншчыне ды і ў краіне дзякуючы колішнім знамым кіраўнікам — У. Дразыну, Л. Крупцу. Называліся лічбы — лепшае сведчанне таго, як параўнальна малая па плошчы гаспадарка можа дасягаць вялікіх вытворчых вынікаў пры рацыянальнай арганізацыі працы.

Сярод галоўных задач Ф. Прывалаў называе... камп'ютэрызацыю школ свайго аграрнага раёна. Інакш — няма перспектывы. Бо сёння ў самай перадавой і вядомай гаспадарцы Нясвіжчыны "Сноў" кожная даярка працуе на камп'ютэры: ферма набыла нямецкую тэхніку, дзякуючы якой падчас даення можна і тлустасць малака вызначыць, і рацыён кароўкі вывучыць, і стан яе здароўя правярыць. А механізатар на сучасным камбайне атрымлівае "раздрукоўку" з інфармацыяй пра вільготнасць сабранага зерня, пра ўрадлівасць паплетка...

юць галасістыя птушкі... І дзіву даешся, які багаты спектр у зялёнага колеру.

АГІНСКІ ПЛЮС

Зноў — лічба: 170. Столькі гадоў мінула з таго часу, як завяршыўся зямны шлях вялікага патрыёта, дыпламата, Музыканта. Земляка нашага і, скажу так, лічбына "паводле веравызнання", — Міхала Клеафаса Агінскага. Ды лічбу тую, здаецца, падчас фестывалю ніхто і не згадаў. Не ёй, не даце, не літары — а духу, асабе Агінскага прысвячаўся сёлетні фест нясвіжскіх музаў.

Адчувалася гэта і ў атмасферы традыцыйнай Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі на тэму "Мастацкая культура Беларусі: новыя далегляды". Выданне яе матэрыялаў, ажыццёўленае пад кіраўніцтвам рэктара Беларускага дзяржаўнага інстытута праблем культуры прафесара У. Скараходова, навукоўцы атрымалі акурат перад пачаткам свайго пасяджэння ў Нясвіжскім гісторыка-краязнаўчым музеі.

Але што можа замяніць непасрэдна стасункі — глыток "жывой вады" для апантаных адмыслоўцаў!

Як дасцігна, пасля дакладу В. Пракапавай пра "Палескія Афіны" Міхала Казіміра Агінскага, падхапіла тэзіс пра славуцкі канал Агінскага даследчыца мастацтва архітэктары Т. Габрусь і асэнсавала ў сваім выступленні крылатую фразу наконт "застылай музыкі". Як ёміста і па-мастацку ярка прагучалі два даклады "самага музычнага" нашага вучонага-літаратара і "самага музычнага" перакладчыка — У. Мархеля ("Атрыбуцыя рамансавых тэкстаў Міхала Клеафаса Агінскага", "Уладзіслаў Сыракомля і Адольф Янушкевіч — нясвіжскія юбіляры"). Пасля яго выступлення, здаецца, ніхто ўжо не сумняваўся, што тэксты не пазначаных аўтарствам 14-ці раманаў М. Кл. Агінскага напісаны самім кампазітарам!.. Сярод самых розных дакладаў (выступалі Б. Лазука, Г. Куляшова, С. Немагай, В. Скоробагатаў ды інш.) арганічна ўспрымаліся і выступленні шануюных гасцей з Польшчы З. Халіньскай, Е. Марайскага, Г. Серадз, якія даследавалі, адлавадзілі, кантату Я. Голанда, "музычнае школьніцтва" ў Нясвіжы канца 18 ст., лісты, хронікі, дзённікі, нататкі з жыцця выбітных асоб, у ліку якіх і М. Кл. Агінскі.

Асабе Агінскага прысвяцілі свае работы выхаванцы дзіцячай студыі выяўленчага мастацтва з Мазыра, якая існуе пры нафтапрадукцыйным камбінаце і якой кіруе Святлана Курпрыянава. Гэтага, ужо трэцяга тэматычнага выставачнага студыйцаў на нясвіжскім фестывалі, запаміналася (як і папярэднія, што

прайшла пасляхова. На жаль, сталічным журналістам пабачыць яе не давалася.

ЛІЧБЫ: 13,780...

Што іх звязвае, гэтыя лічбы? Тое, што першая ў 60 разоў драбней за другую! Зрэшты, для мяне яны, хутэй, не лічбы, а факты. Аж чвэрць стагоддзя (жах які!) давялося мне высноўваць працоўны будзень у рэдакцыйным пакоі пад нумарам "13". А сёлета, упершыню за час нясвіжскіх вандровак, дастаўся ключык і ад гасціннага пакоя пад шчасным трынаццатым нумарам: вако глядзела проста на ратушу! Яе адноўлена

Як тут без камп'ютэрнай адукацыі вясковай школынікаў!

Нават сельскагаспадарчы раён адчуе неўзабаве значнае змяненне вясковага насельніцтва. У выніку міграцыі ў гарады там ужо сёння засяроджана 70% жыхароў краіны, што ўвогуле заканамерна ў век высокіх тэхналогій. Значыць, трэба пакапацца пра сацыяльную інфраструктуру, развіццё сферы паслуг. Тым болей, што Нясвіж — месца ўнікальных магчымасцяў. Ён заўсёды быў і застаецца, на думку Ф. Прывалава, некаранаванай сталіцай. І перспектыва яго звязана... з мінуўчынай. Унікальны палацава-паркавы комплекс дае магчымасць развіваць тут мікрэгіянальны

чых уяўленняў пра ўнутраны свет і аблічча Міхала Клеафаса, спробай праз малюнак выказаць уласнае разуменне Таленту, Радзімы і Любові да яе. Сінія бровы, жоўтая чупрына і казачна-фіялетавыя вочы: такім убачыў "Юнацтва Агінскага" Коля Ягур. Крылатая фігурка, ледзь заўважная ў лініях аблокаў, над летуценным профілем — "Залатыя крылы Агінскага" ва ўяўленні Тані Чарнашэй. І — незабыўны "Баль Агінскі за раялем" Мішы Кухарэнка. Толькі ўявіце гэты чуд: чорнае, пакарпленае сняжынкамі, неба; глыбокі пухнаты снег; старое дрэва; вятрак; дом, у вонках якога балуюць шляхетныя пары... А вода, на снезе, — раяль, за якім — самотны піяніст: рамантычна ўскінутыя рукі, непакорлівы пад ветрам шалік. Трывожна, шчыліва, маркотна. Глыбока і прыгожа!

Між іншым, размешчаныя побач работы юных мастакоў — стыпендыятаў Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі на падтрымку таленавітай моладзі выглядалі больш, скажу так, — акадэмічна правільнымі, напэўна, "прычасанымі" рукою педагогаў.

Кульмінацыя — вялікая канцэртная праграма, зладжаная калектывамі, што працуюць у структуры Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Беларусі на чале з М. Фінбергам (ён жа, як вядома, і мастацкі кіраўнік "Музаў Нясвіжскага"). Урачыстае адкрыццё з удзелам віцэ-прэм'ера У. Драздоўскага. Кранальны пралог — "Паланез" у выкананні артыстаў Дзяржаўнага ансамбля танца Беларусі. Своеасабліва анталогія фартэпіяна і творчасці Агінскага ў шматфарбных аранжыроўках А. Шлянёва ды Г. Гедыльгара — для Камернага аркестра пад кіраўніцтвам В. Сарокі, ансамбляў "Сірыяк" (кір. Н. Аўраменка), "Інтрада" (кір. М. Волкаў), салістаў на драўляных духавых інструментах (кіраўнік Б. Нічкоў, Г. Гедыльгар). З каментару заўсёднай вядучай фестывальных імпрэз В. Дадзімавай вымалёўваўся прыцягальны вобраз М. Кп. Агінскага, яго бліскучы, драматычны і прыгожы лёс. А музыка... Вальс, паланезы, мазурка, раманс, алегра, і яшчэ вальс ды паланез, і яшчэ... Гэта варта было паслухаць!

А наступным днём — у Нясвіжскай школе мастацтваў выступалі стыпендыяты Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі на падтрымку таленавітай моладзі. Піяніст А. Музыкантаў, гітарыст І. Дзедусенка, дамыстка С. Плахіна, балалаечнік (і складальнік уласных твораў!) М. Кавалевіч, скрыпачка Л. Саладучына, баяністка А. Вальнец. Пры канцы выступлення кожны з іх, маладых зорак ачыненага выканальніцтва, а таксама іх педагогі, атрымалі кампакт-дыскі з новымі запісамі стыпендыятаў фонду, у тым ліку — з уласнымі. Аднак, школьная зала на гэтай прэзентацыі непрыемна ўразіла мноствам пустых крэслаў. А выступалі ж музыканты, якім даводзілася чуць авацыі прэстыжных замежных залаў.

Заклучная імпрэза фестывалю — і зноў незнаёмае ў знаёмым. Акадэмічныя калектывы — Нацыянальны народны аркестр імя І. Жыновіча (мастацкі кіраўнік М. Казінец, дырыжор А. Высоцкі) ды харавая капэла імя Р. Шырмы на чале з Л. Яфімавай прадставілі беларускую музыку розных часоў і стыляў. Як прызналася мне В. Дадзімава, рэжымам з оперы А. Радзівіла "Фаўст" нават і для яе, знаўцы нашай музычнай даўніны, прагучаў як адкрыццё і незабыўнае ўзрушэнне. А прыемнай дэталью заключнага канцэрта быў удзел у праграме гасцей з Польшчы — камернага інструментальнага трыо настаўнікаў.

Колькі яшчэ засталася дэталаў, імёнаў, лічбаў, занатаваных назіранняў-незабудак у маёй падарожнай кніжцы! А што калі ўсё гэта ў свой час прыдасца-спатрэбіцца?

С. БЕРАСЦЕНЬ

ФОТА А. КЛЕШЧУКА

НА ЗДЫМКАХ: ратуша; "Інтрада"; С. ПЛАХІНА ды А. ВАЛЬНЕЦ.

Прыгавяецца канцэрт 2000 года ў сталічнай філармоніі, калі публіка ўпершыню пачула імя маладой піяністкі Вольгі Маняці. Яна выканала сольную партыю ў Канцэрце А. Шнітке для фартэпіяна і струннага аркестра пад кіраўніцтвам маэстра Генадзя Праватарава. Сёння Вольга Маняці ведаюць далёка за межамі Беларусі.

МУЗЫКА ЗЛУЧАЕ ЎСЁ

— Вольга, тры гады таму ці не было вам страшна — пачынаць творчую дзейнасць з выступлення на такой вялікай і адказнай — сталічнай сцэне?

— Канечне, хваляванне было, але ж быў ужо і невялікі вопыт: падчас вучобы ў Беларускай акадэміі музыкі давялося сыграць некалькі сольных канцэртаў. Ды і падтрымка з боку аркестра і дырыжора была велізарная!

— А пачыналася ўсё...

— Прывяла мяне мама ў музычную школу. Як і ва ўсіх дзяцей, напэўна, бывае, — спачатку мне вельмі падабалася займацца. Педагог Лілія Уладзіміраўна Галачкіна ладзіла дзіцячыя конкурсы, іграў ў зале па эцюдах, гэта давала вялікую радасць. Потым пачаліся заняткі сальфеджыю, я прайшла ўсе прыступкі вывучэння музычнага пісьма, усё гэта рэзка перарастала падабацца, захацелася кінуць, бо заняткі былі, як гаворыцца, праз не магу. Але ці то дзякуючы характару, ці таму, што мама мяне падтрымлівала, я скончыла музычную школу-сямігодку. Да таго ж, прыкладна к сёмаму класу мне захацелася працягнуць заняткі музыкой...

— Як развівалася ваша творчая біяграфія пасля таго паспяховага філарманічнага дэбюта?

— Адбыліся яшчэ два сольныя канцэрты ў камернай зале філармоніі. Пашчасціла таксама двойчы з'ездзіць у Іспанію, дзе грала Пятры Брандэнбургскі канцэрт Баха: спачатку па запрашэнні маэстра Праватарава з камерным складам аркестра Белтэлерадыё, потым з Дзяржаўным камерным аркестрам Беларусі пад кіраўніцтвам Пятра Вандзілоўскага.

— Што скажаце пра замежных слухачоў?

— Людзі вельмі любяць класічную музыку і з задавальненнем слухаюць. Вялізныя залы былі заўсёды поўныя; гэта радуе.

— Здаецца, вы аддаёце перавагу выкананню сучаснай музыкі, бо ў вашым рэпертуары багата твораў Дзмітрыя Шастаковіча, Соф'і Губайдулінай, Пауля Хіндэміта, Бэлы Бартака, Радзівіла Шчад-

рына, Альфрэда Шнітке, беларускіх кампазітараў. Ці гэта так?

— І так, і не. Мне сапраўды падабаецца далучацца да чагосьці новага, невядомага, што дае штуршок палёту фантазіі ў пошуку арыгінальных выразных сродкаў, пашырае творчыя магчымасці. Стараюся складаць праграмы сваіх канцэртаў такім чынам, каб адбываліся маленькія прэм'еры. Выдатным беларускім кампазітарам Галіне Гарэлавай, Дзмітрыю Лыбіну, новыя творы якіх упершыню гучалі ў маіх канцэртах, я вельмі ўдзячна за цудоўную, цікавую і поўную натхнення музыку. Але ж сярод

маіх найлюбімейшых аўтараў таксама — Моцарт, Бетховен, Шуман, Шапэн, спасцігнуць усю глыбіню якіх немагчыма, і мая мэта — спрабаваць хаця б на тысячную долю прыблізіцца да гэтай глыбіні. А за такое шырокае кола інтарэсаў вялікі дзякуй педагогам, якія зрабілі ўсё, каб маё развіццё не спынялася "пры канцы 19 стагоддзя".

— Калі ласка, раскажыце пра сваіх педагогаў.

— Ролю педагогаў у маім жыцці цяжка пераацаніць. Мне з імі вельмі пашанцавала, пачынаючы са школы і далей, у акадэміі музыкі. Усе яны — Лілія Уладзіміраўна Галачкіна, Вера Аляксееўна Лагвіненка, Леанід Пятровіч Юшкевіч — асобы і музыканты з вялікай літары, пакінулі значны след у душы. Ніколі не ўціскаючы маю індывідуальнасць, яны выхоўвалі самае галоўнае: любоў да музыкі, жаданне іграць на раялі. І не проста іграць, а перадаваць праз гукі думку, пачуццё. Больш за тое: у нас склаліся шчырыя чалавечыя адносіны, і я заўсёды з радасцю прыходжу да Ліліі Уладзіміраўны або да Леаніда Пятровіча параіцца, пайграць ці проста адпачыць душой.

З болей разумею, што ніколі ўжо не змагу прыйсці да Веры Аляксееўны — гэтага роднага мне чалавека. Адораны Богам музыкант, яна так проста і натуральна грала на раялі, з такой пшчотай ставілася да кожнага гуку, да інтанацыі! Яна і сёння застаецца для мяне эталонам, недасяжным і ідэалам дасканаласці, абсалютнага духу.

— Педагогі-музыканты дапамаглі захаваць і развіць вашу індывідуальнасць, выгадалі вас як асобу творчую і са сваім мысленнем. Але ж, не скарэц, вы яшчэ сур'эзна займаецеся конным спортам. Як вам удаецца сумяшчаць гэтыя заняткі з іграй на фартэпіяна?

— Наогул, я не вельмі люблю змешваць адно з другім, бо калі ў мяне пугаюцца пра якія-небудзь музычныя дасягненні, а потым адразу — пра коней, я бянтэжуся. Для мяне гэта — абсалютна рознае, ува мне суіснуюць два зусім розныя чалавекі: адзін займаецца спортам, у яго свае радасці і няўдачы, а другі чалавек займаецца сваёй творчасцю. Дапамагае адно другому альбо перашкаджае — не ведаю, не магу розныя галіны змешваць.

— І ўсё ж, напэўна, яны дапаўняюць адна адну, і калі-нікалі ўпартасць у занят-

ках на фартэпіяна дапамагае займацца конным спортам...

— Я б не сказала. Бо спорт — гэта спорт, там свае задачы і дасягненні. Музыка — гэта музыка, там задачы свае. І змешваць не варта. Ёсць, канечне, агульныя рысы характару, патрэбныя і ў адной справе, і ў другой, але калі б спорт існаваў без музыкі альбо музыка без спорту, я не думаю, што нешта змянілася б.

— Вы хораша гаварылі пра ўплыў на вашу творчае развіццё з боку педагогаў. Гэта было выключна музычнае выхаванне ці ўсебаковае?

— Зразумела, вялікі педагог (а я лічу, што мяне выхоўвалі вялікія педагогі) ніколі не будзе аддзяляць прафесійнае ад асабовага, тым больш у музыцы, дзе гэта ўсё пераплетаецца. Нездарма кажучы: сядзіць чалавек за раялем, іграе, і добры гэта чалавек ці дрэнны — адразу чуваць...

— А яшчэ кажучы: калі чалавеку ёсць што сказаць, дык на раялі ён будзе граць вельмі пранікнёна...

6 чэрвеня ў Зале камернай музыкі Вольга Маняці дала сольны канцэрт. Праграму з твораў В. А. Моцарта, Р. Шумана, Д. Шастаковіча, Г. Гарэлавай і Д. Лыбіна яна прысвяціла памяці цудоўнай піяністкі, педагога Веры Лагвіненкі.

Наталія МІЛЬТО

НОВАЕ

Альбом "Лепшае" гурта "Палац", як і ранейшыя іх фанаграфічныя навінкі, вельмі хутка разышоўся з паліцаў музычных крамаў. А рэалізатары патрабуюць новых кампакт-дыскаў знакамітага гурта!

Таму палацаўцы вырашылі не губляць ініцыятыву і прапанаваць на рынак свой чарговы альбом пад назвай "Святочны". Як патлумачыў лідэр гурта Алег Хаменка, канцэпцыя гэтай кружэлкі простая і зразумелая слухачу і пакупніку: дыск змяшчае апрацоўкі беларускага фальк-

лору і аўтарскія кампазіцыі А. Хаменкі, якія прысвечаны асобным святам белару-

СВЯТОЧНЫ НАСТРОЙ АД «ПАЛАЦА»

саў — ці то каляндарным, ці то абрадавым. Таму на дыску сустракаюцца песні купальскія, калядныя, шчадроўкі, жаўнерскія, велікодныя, святочныя. Але асабліва шмат на дыску песень вясельных. Напэўна, гэтая тэма вельмі блізкая музыкам.

Адкрывае трэкліст "Святочнага" купальская (аўтарства А. Хаменкі) песня "У лузе...", аранжыраваная ў фолк-рокавым ключы. Тут адчуваецца магутнасць рытмічнай, якая ўзмацняецца цудоўным гучаннем беларускай дуцы ў выкананні dj RAY. Гэтая кампазіцыя на народных інструментах будзе чутна ў кінастужцы "Анастасія Слуцкая", што ствараецца на "Беларусьфільме".

Ёсць на дыску і такія творы, што забяспечыць "Святочнаму" дыскацэчную папулярнасць. Маём на ўвазе ўжо выдадзены на CD "Вольныя танцы: новая альтэрнатыва" і "Беларускі Турба-Мікз" — калядку "А ў заенкі...", а таксама песні з альбома "Чужыя дзеўкі", які не так даўно быў прадстаўлены замежным слухачам падчас гастролі "Палаца" ў

Францыі. Слухачы пазнаюць і аранжыраваную ў стылі кантры "Дзеўку-семілет-

ку", і вясельную песню "Чужыя дзеўкі", дзе ёсць такі хваляючы зварот да гадоў жыцця, што не вернуцца: "Верніцеся мае лета / Да мяне ў госці / А як нам жа верніцеся / Да цябе ў госці / Трэба было шанаваці / Тай у маладосці".

Добра знаёмыя слухачам і іншыя песні гурта, у прыватнасці, рэмікс "Ночы", вясельная песня "Ой, долам", жаўнерская "На турэцкіх палях", на якую зняты цікавы відэакліп, і ён, дарэчы, быў прызнаны на "Рок-каранацыі—2001" лепшым.

З музычных навінак на альбоме неабходна адзначыць мяккую па гучанні і меладзічную шчадроўку "Васілейка", у якой можна распазнаць і хрысціянскі светапогляд беларусаў, і адгалоскі іх былой паганскай веры. Аранжыроўка шчадроўкі цікавая на спалучэнне сола Ю. Белякова на трубе і С. Трухановіча на электрагітары. Атрымаўся цікавы дуэт у межах адной кампазіцыі!

А яшчэ ж прыцягне ўвагу слухачоў беларускамоўны варыянт знакамітага каляданага хіта "Jungle bells", які ў беларускай адаптацыі Алега Хаменкі названы "Звон звінчы" — добры падарунак да будучага свята Калядаў. Як заўсёды, выйграе той, хто будзе слухаць кружэлку дома ў святочных абставінах. Гэта гарантуюць Хаменка і яго сябры.

Анатоль МЯЛЬГУЙ

Гледачы нашай рэспублікі ў апошні час не пакрыўджаны новым, цікавым і аскравым кіно. Усё больш на экраны кінатэатраў пачало з'яўляцца самых адметных стужак сусветнага пракату. Вось і зараз аматараў кіно чакае сустрэча з новым "гучным" фільмам, які аднолькава высока ацэньваюць як гледачы, так і вядомыя кінакрытыкі. Гэта амерыканская мастацкая кінастужка "Людзі Ікс-2" у пастаноўцы Брайана Сінгера.

Аб чым жа новая стужка? Зразумела, гэта працяг хіта 2000-га года "Людзі Ікс". Але які працяг!

...Магнэта выйшаў на свабоду. Каб супрацьстаяць зноў узнікшай пагрозе свету прафесар Ксаўе павінен сабраць Людзей Ікс, да якіх далучыліся і новыя героі. І сярод іх асобы як высакародныя, добрыя, так і бязлітасныя, якія прагнуць упады і заваявання ўсяго свету...

Дзеянне першых "Людзей Ікс", як вядома, пачыналася ў канцлагеры і заканчалася схваткай добрых мутантаў з дрэннымі на фоне статуі Свабоды — нам як бы намякалі, што дабро ўсё ж пераможа. У фінале "Людзей Ікс-2" усе мутанты, і добрыя, і дрэнныя, бягуць з бункера, як вязні з газавай камеры. Не дзіўна, што Брайан Сінгер зняў у свой час "Здоўгнага вучня" — фільм аб сяброўстве-нянавісці былога нацыста з выдатнікам-школьнікам.

У фільме здымаліся Іен МакКелен, Х'ю Джекман, Патрык Сцюарт, Алан Камінг, Хэлі Бэры, Фамке Янсэн, Рэбэка Ромін-Стамас і іншыя.

Паўна спадабаецца гледачам і новы амерыканскі фільм "Каханне з паведамленнем". Аўтар сцэнарыя і рэжысёр — Марк Лоранс.

...Мільянер Джордж Уайд і кроку не можа зрабіць без Люсі Келсан, галоўнага кансультанта яго карпарацыі. Аднак паводзіць ён сябе з ёй хутчэй, як з нянькай, чым з юрыстам. Без яе ён нават не здольны падабраць сабе гальштук. І вось Люсі надакучыла няньчыцца са сваім начальнікам, і яна вырашае звольніцца. Джордж усяляк стараецца гэтаму перашкодзіць, але нарэшце згаджаецца адпусціць Люсі толькі з адной умовай — яна павінна знайсці сабе добрую замену, такую ж, як сама. У выніку адчайных пошукаў Люсі спыняе свой выбар на маладой і амбіцыйнай Джун, якая мае віды на новага боса. Люсі тым часам вырашае адправіцца ў марское падарожжа разам са сваім новым бойфрэндам. Галоўныя ролі ў гэтай прыгожай меладраме выконваюць зоркі сусветнага кіно Х'ю Грант і Сандра Булак.

І яшчэ адна стужка пра адвечнае пачуццё. Нават і назва падобная на назву папярэдняй стужкі — "Каханне па выпадку". Праўда, на гэты раз стваральнікі стужкі з'яўляюцца французскія кінематаграфісты на чале з вядомым майстрам — рэжысёрам Джонам Шэрманам.

Перад намі імкліва рамантычная камедыя аб падзеях, якія здараюцца з ідэальнай дзячынай — калі забытае, калі камічныя — і праз смех і кур'ёзы сучаснага жыцця мы ідзем да шчаслівага вырашэння праблем, якія спачатку здаваліся непераадавальнымі.

Ролі выконваюць Моніка Поцер, Дэвід Барэнас, Этані Ла Палья і іншыя. Як бачна, ёсць што паглядзець. Таму не мінае кінатэатры.

Аляксандр БОГДАН,
Канстанцін РАМАНОўСкі

**"Вечарам перачытваў
Ігара Шклярэўскага.
Праніклівы да глыбіні
прыроднага таленту паэт...
Хацеў напісаць: рускі,
ды нешта замінае.
Не слова, а дух...
І — беларускі —
напісаць замінае тое ж.
Не дух, а слова..."**

**("Зацемкі з левай кішэні")
Леанід Галубовіч**

скага стала адной з галоўных вызначальных рысаў яго паэзіі.

Адна з трох улюбёных Ігарам Шклярэўскім тэм стала асновай яго творчай пазіцыі, тэмай, якая аб'яднала "сутнасныя ўзаемазвязы часавых і прасторавых узаемаадносін,

мастацкім спосабам асвоеных у літаратуры" (М.М.Бахцін), — хранатопам. Гаворка ідзе пра аб'ект прыроды, што аказаўся самай вялікай, пажыццёвай пазтавай любоўю — раку. Для яго гэта не толькі якасыці канкрэтная Прыпяць, Друць, Сож ці Дняпро, а ўвасабленне часу, прасторы і нават у нейкай ступені ўласнага лёсу. У прадмове да зборніка

ЛЕТАПІСЕЦ РАКІ

Паэтычны набытак Ігара Шклярэўскага колькасна, можа, параўнаўча і небагаты, але затое адметны ў мастацкіх адносінах. З 24 выдадзеных ім кніг 19 складаюць вершы і паэмы (прычым, любімыя паэтам творы пераходзяць са зборніка ў зборнік).

Творчасць Ігара Шклярэўскага стала папулярнай у многім дзякуючы таму, што ён закранае ў чытацкай душы струны, адказныя за памяць. Вядома, што асобу індывіда і, адпаведна, яго становішча ў грамадстве фармуюць шматлікія мікра-, меза- і мегафактары. Для Ігара Шклярэўскага самымі ўплывовымі з такіх фактараў сталі гарадское сацыяльнае асяроддзе (у тым ліку пасляваенны дзіцячы дом), сям'я і прырода. Усё разам узятая сфармавала чуйную, амбітную асобу, якая надзвычай балюча ўспрымае нават магчымасць непавагі да сябе і актыўна рэагуе на правы чалавечай жорсткасці і несправядлівасці. Па прачытанні яго вершаў складваецца ўражанне, што ствараў іх чалавек, які глядзіць на свет па-звярынаму востра, бачыць не проста далёка, але глыбока, чалавек, які разумее і любіць прыроду болей, чым людзей. Аматыра яго паэзіі ніколі не здзіўляе нязвыкласцю такі, напрыклад, пасаж: "І лошади лицо и морда человека / мне в зимний день запомнились, когда / в развалинах лежали города. <...>". Яго лірычны герой найчасцей жыве мінулым, знаходзячы ў ім своеасаблівую экалагічную нішу. Нават назвы многіх вершаў змяшчаюць у сабе гэтак надзённае для паэта слова — "успаміны": "Воспоминание о детском доме", "Воспоминание о Кричеве", "Воспоминание о 10-Б", "Воспоминание о болотах"... Адным з самых светлых і балючых успамінаў стала для паэта яго юнацкае каханне. Іх не так ужо і шмат — вершаў, прысвечаных Алене Чугуновай. Ды і ўласна самога слова "каханне" ў іх не сустрэнеш. Між тым вобраз "прадмета юнацкага захаплення" аказаўся надзвычай прыцягальным для паэта, настолькі, што нават сёння побач са словамі "донашываю жыцьцёваю зямлю..." Ігар Шклярэўскі змяшчае радкі, прысвечаныя сваёй магілёўскай "Лауры":

*У Елены прохладные руки,
улыбаясь у края разлуки,
отраженья мелькают в стекле,
и уже этот вальс незабвенный
я на небе танцую с Еленой,
не противившись еще на Земле.*

Па нашых падліках, мінімум падова ад усіх вядомых чытачу твораў, напісаных Ігарам Шклярэўскім, прысвечана Магілёўскаму Падняпроўю. У некаторых ж зборніках яны пераважаюць над астатнімі. Гэта статыстыка. А калі браць глыбей, то можна засведчыць, што менавіта "магілёўскасць" вершаў Шклярэў-

"Ревность" Шклярэўскі засведчыў вышэйзгаданае такімі словамі: "У каждого поэта есть свое, почти физическое ощущение времени. Для меня это река. Чувство виноватой благодарности — уходящему, убегающему, пропадающему за горизонтom...". Вобраз Ракі пранізвае ўсю творчасць паэта. "Пачуццё вінаватай удзячнасці" выплеснулася ў дзiesiąці шчыmlівых твораў, прычым не толькі паэтычных. Рацэ прысвечаны, напрыклад, яго лірычныя аповесці, многія публіцыстычныя артыкулы. Няхай у цэлым у іх дамінуе высакародная ідэя абароны прыроды, аднак думка пра душэўную роднасць з Ракой таксама стаіць там далёка не на апошнім месцы. Яго лірычны герой зусім не спахывець рачных багаццяў. Ён успрымае Раку як часціну свае душы. Магчыма, таму так натуральна гучаць радкі фінальнай часткі яго паэмы "Летопісец реки...":

*Однажды, пройдя сквозь песок,
я медленно вытек из глины,
не ведая, кто я такой,
Не помня язык человетий,
Был синий задумчивый вечер,
В полях я струился рекой.*

Зварот Шклярэўскага да Ракі юнацтва — не проста сентыментальная спроба ўзнаўлення рэха былога пачуцця, гэта своеасаблівае падсвядомае супрацьстаянне страле часу, рацэ часу. Як бы там ні было, але чалавек не хоча мірыцца з думкай пра канечнасць жыцця. Паэт — перш за ўсё чалавек, таму, у каторы раз апісваючы лірычнага героя маладым, а Раку — чысцоткай, ён падсвядома выступае супраць наканаванага лагічнага жыццёвага фіналу.

Не толькі канкрэтна праз вобраз Ракі, але праз карціны і вобразы ўсёй прыроды імкнецца выявіць свой унутраны свет Ігар Шклярэўскі. І гэта з'яўляецца адказам на пытанне, чаму ў яго вершах "так мала людзей". Ён гараджанін і, вядома, успрымае жывую прыроду зусім не так, як патомны вясковец, г.зн. не як яе гаспадар і законны спажывец. Ён надзвычай далікатны ў стаўленні да яе, ён — нібы галінка вярбы, выпадкова ўторкнутая ў вільготны бераг Дняпра. Пагодзімся, мала хто з нас можа вось так нязмушана-будзённа праказаць: "Я руки вытру о траву, / из лодки вычерпаю воду, / зажгу смолу и улплю / в свою зеленую свободу...". Дачыненні паэта і прыроды ў нашым выпадку — адзін з самых яркіх прыкладаў узаемаадаверы і ўзаеманай павагі. Па ступені адкрытасці і павагі з такімі адносінамі здольны сапернічаць, бадай, толькі язычніцкі анімізм.

Сям'я — наступная скразная тэма творчасці Ігара Шклярэўскага. Далікатны дотык да аголенага нерва — вось што азначаюць для паэта вершы, прысвечаныя бацькам. Падчас першага іх прачытання ўзнікае ледзь акрэсленае пачуццё пратэсту, адчуванне чагосьці "няправільнага", маўляў, не так трэба пісаць пра сваіх родных. І сапраўды, паэт у іх надта ўжо імкнецца стрымаць пачуцці, прычым іншы раз да такой ступені, што ад слоў павявае халадком. Нам здаецца, прычыну трэба шукаць не толькі ў асаблівасцях яго асабістай біяграфіі і сямейных узаемаадносін, разважаць пра якія мы наўрад ці маем маральнае права, а найболей — у этасе яго паэзіі. Творчасці Ігара Шклярэўскага чужыя пафаснасць, адкрытая пачуццёнасць, яна "даходзіць" да нас праз адназначнае прыняцце тэмы, асэнсаванне дэталей і — праз глыбіннае суперажыванне (на якім, дарэчы, зусім не настойвае нешматслоўны аўтар, але чаго прагне лірычны герой). Толькі тады, калі мы за знешняй бяспраснасцю слоў адчуваем унутранае напружанне радка, нам становіцца бліжэй і зразумелым затоенае сьніоўскае пачуццё:

*— Поспи, — говорила мать.
— Вставай! — говорил отец.
— Поешь, — говорила мать.
— Учись! — говорил отец.*

*Приеду. Слова все те ж,
да только не все слова.
Осталась: — Поспи, поешь... —
А следом шумит трава.*

Пафас элегічнасці — характэрная прыкмета "дамашніх" вершаў Шклярэўскага. Гэта можна з пэўнасцю казаць у дачыненні да "Хронікі счасця", "Рождзены брата", "Отца и матери", паэмы "Гость" і інш. Магчыма, толькі адзін з такіх твораў, прысвечаны маладшаму брату Алегу, з'яўляецца жыццярэдасным і настраёвым. Ён, дарэчы, уражвае не толькі зместам, але і формай: "Мой младший брат меня сильнее, / мой младший брат меня умнее, / мой младший брат меня добрее, / решительнее и храбрее!". З верша бачна, што брат для паэта — адзін з нямногіх людзей, каму можна даверыцца, прызнацца ў патаемным. Невыпадкова адна з паэтычных кніг Ігара Шклярэўскага носіць назву "Брат" (М., 1982).

Яшчэ адной тэмай, пра якую можна гаварыць як пра "скразную", стала тэма горада. У паэта некалькі любімых гарадоў. Гэта і Бялынічы ("...Было холодно и голодно. И маленький город / попатою ржавой в полях ковырял...", і Крычаў ("... Проснешся — на твоём веку / словами «Слова о полку» / там разговаривают хаты...", і Слаўгарад ("В Пропойске — май! Коза жуёт афишу. / Луга и поймы девственно-чисты. / Совсем не жаль того, что не увижу, / мне жаль того, что не увидишь ты..."). Гэта і вёска Баркалабава, што стала шчыmlівым успамінам ранняй маладосці ("На голове было больше волос / и в Баркалабово больше берез..."). Але найболей твораў прысвечана Магілёву. Любоў да горада юнацтва Шклярэўскі пранёс праз жыццё. І нават цяпер, калі ўжо нічога яго з Магілёвам фармальна не звязвае, горад па-ранейшаму застаецца адным з найдаражэйшых яго ўспамінаў. Настальгія прарываецца ў рытарычных зваротах да яго будынкаў, вуліц, дамоў ("Могилевский старинный вокзал, / сколько раз ты мне душу пронзал, / черным дымом меня обнимал / и баянами вдаль провожал!...", у паканічнай, але ад таго не менш несусцешнай канстатацыі змен, якія адбыліся з роднымі мясцінамі за параўнаўча нядоўгі час: "Люди другие, и город не тот. / До Баркалабово шел парохом, / но незаметно река обмелела. / Только польны на обрыве растут! / Как от бульдозера уцелела?"). Паэт спачувае людзям, якія не збераглі старадаўняе аблічча горада, якія самі разбуралі яго святыні. Горад для яго — такая ж часцінка душы, як Рака, як прырода ў цэлым. Вырві з душы горад — і яна невылечна захварэе, загіне.

Акадэмік Д.С.Ліхачоў, дружбаў з якім паэт даражыў і якому прысвяціў шмат праніклівых радкоў, пісаў: "Талант — гэта адзінае ў чалавеку, што заўсёды працуе на сваім узроўні". У Ігара Шклярэўскага адметны талент. Думаецца, прыйдзе час, калі даследчыкі творчасці нашага земляка ўголас прызнаюць, што ён здолеў перадаць у сваёй паэзіі і свежае дыханне магілёўскай зямлі, і бруістую плынь магілёўскіх рэк, і адкрытую душу магілёўскіх людзей. Яно ж так і ёсць насамрэч. Як ёсць яшчэ, нягледзячы на ​​немаляды век ды фізічнае нездароўе, неадольная жыццёвая сіла і ўпартае імкненне ствараць:

*Донашиваю пиджаки, рубахи,
живу в каком-то полудетском страхе,
не умереть боюсь — боюсь не быть.
Донашиваю жизнь свою земную,
но мокрый клен и пужу золотую
так не умеет молодость любить.*

Сяргей УКРАЇНКА

3 КАГОРТЫ БУДАКАШАЛЁЎЦАЎ

Буда-Кашалёўскі раён багаты на аядомых землякоў-літаратараў. У самім Буда-Кашалёве нарадзілася прэзіянт Р. Каваленка. З вёскі Буда-Лютаўская родам казачнік П. Гаспадароў. А яшчэ з шэрагу будакашалёўцаў — М. Стрыгалёў, А. Зжаў, Т. Гарэлікава, М. Сердзюкоў.

У будакашалёўскіх Уваравічах нарадзіўся і народны мастак СССР Я. Майсеенка. Так здарылася, што доўгі гады ў музеях Беларусі не было выстаўлена ніводнай работы мастака-земляка. У 1999 годзе ў Буда-Кашалёўскім раёне прайшоў I Міжнародны пленэр па жывапісу імя Яўсея Майсеенкі. Сярод яго ўдзельнікаў былі і вучні мастака. Тады адзін з іх і падараваў работу Яўсея Яўсеевіча — палатно, створанае яшчэ ў 1946 годзе. Старшыня Гомельскага абласнога аддзялення Беларускага саюза мастакоў Анатоль Отчык расказвае, што традыцыя прадаўжаецца. Летась адбыўся другі "імяны" пленэр. Гэтым разам, акрамя расійскіх і беларускіх жывапісцаў, у ім прымалі ўдзел і мастакі з Украіны. А ўпраўленне культуры Гомельскага аблвыканкома выступіла ініцыятарам стварэння ў Буда-Кашалёве музея імя Яўсея Майсеенкі. Сёння ўжо завершаны асноўныя будаўнічыя работы. Аснову музея-галерэі складуць работы ўдзельнікаў пленэру, які, згодна рашэнню Міністэрства культуры Беларусі і Беларускага Саюза мастакоў, будзе праводзіцца адзін раз у два гады. Ужо сабраны болей як 40 карцін. А Санкт-пецбургскія майстры жывапісу перададуць у Буда-Кашалёва арыгінальныя матэрыялы, якія раскажуць пра жыццё і творчасць народнага мастака СССР.

Аляксандр ЗАПОЛЬСКІ

ДА ДНЯ НАРАДЖЭННЯ БЫКАВА

У Старадарожскім музеі выяўленчага мастацтва (фонд Анатоля Белага) устаноўлены мемарыяльныя памятны знак у гонар народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава. Аўтар праекта Анатоль Белы, медальер Уладзімір Мелехаў.

Памятны знак уяўляе сабой камень-волат вышыняй 3,5 метры, на якім барельеф Васіля Быкава, які адліты з бронзы памерам 35X30 см. На ім словы Рыгора Барадуліна: "Васільком у жыцце Беларускага назаўсёды застаецца Быкаў".

Васілю Быкаву 19 чэрвеня спаўняецца 79 гадоў. Менавіта ў гэты дзень адбудзецца урачыстае адкрыццё памятнага знака. Усім, хто жадае прыняць удзел у гэтай урачыстай імпрэзе, можна прыехаць у г. Старыя Дарогі (вул. Садовая, 52) на сядзібу музея выяўленчага мастацтва (Фонд Анатоля Белага). Урачыстасць пачнецца ў 12.00 гадзін.

Вячаслаў АДАМЧЫК

Панядзелак, 3 красавіка 1978 года.

Уночы — кароткі сон. Перабіваю яго зноў той даўнейшы боль. Зноў адгукнулася язва. Мучыла, як на змену пагоды. Але дажджу няма. Хмурны халаднаваты дзень голае вясны. Там-сям з-пад леташняга бруду прабіваецца шчоткамі жаўтлявая травіца.

ДЗЁН

У Бараўлянах, куды я ездзіў правяраць сваю печань, у ляску яшчэ ззяе белымі паскамі снег. Але ўжо на гарэшніку зеленавата-жаўтлявым дажджом расцягнуліся каткі-таўкачыкі. І край голага лесу з сухім белаватым малінікам завешаны гэтым дажджом таўкачыкаў. Зацпіш лапку — і яны кураць зеленаватым пылком. Каторая пара праз свае хваробы нічога не пішу.

Прыганулася маладзёва нядзелька, ацяжэлая сцішная бярэзінка дома за калодзесем, зеленаваты след па расе, маладая жаўтлявая расада на градах, ранні шчэбет пташачкі, што звіпа гняздо ў кусціку густога калючага ягрэсту, і душа знебылася, што пра гэта не пішу.

Даўно ў сэрцы тлела нешта невыразнае, пра маладзёву нядзельку, — у гэтую пору даўней селялі расаду і садзілі ўсё, нават закладвалі зруб хаты, і на першы вянок у покуце клалі грошы. Прыган улася і леташняя халадная вясна, калі я хадзіў у Папушчыну (даўнейшы лес) рваць сабе на лякарства ягіднік.

Было смутна і сцішна на душы: я ішоў гразкім, ужо засеяным полем, там, дзе ўздымаўся зялёнаю сцяною чубок нашага лесу.

І ўспомнілася мне ўсё: і даўнейшыя, з кучаравымі, разложыстымі кронамі, хвойкі на мяжы, і пах моху ў маладым ельніку, і зайцава капуста на ліповых ножках, і яе кіслы смак, балбатанне, лопат і чырвань цецерыкоў, і мой сплах. Зялёны пубін за лесам. І кніга Мележа...

І як я праваліўся ў нейкі сон, бо тут цяпер было голае, гразкае, забаранованае поле і ніякага больш знаку. Нічога. Ні карча, ні паленца. І раптам я ўбачыў шышку, што вытырнулася з зямлі. Спяраша адну, потым — другую. Я падняў іх, радуючыся, як малое дзіця, і задыхаючыся ад гэтае радасці, што вось ёсць прыкмета, ёсць знак, што тут быў лес.

Калючую, счарнелую, мокрую хваёвую шышку я нёс як нейкі ратунак, што я і яна помнілі ўсё. І ўсё гэта было. І ёсць. І вунь сярод поля, як даўней, цвіце белым цветам груша — на Раковым ці Мікітавым полі. Бела-зялёная сярод карычневай, нядаўна забаранованай і ўжо збітай дажджамі раллі. І зялёная, як даўней, лагчынка рассякае яго. І дажджавая вада — жоўтая — кісне на ёй. І змытая пры беразе ралля, вянок бруду...

І вунь даўнейшы знак — зялёны капец з кусцікам лазы... Тут яшчэ пры маёй памяці капалі клодзесь, так і не дастаўшы да вады.

Зарос даўнейшы белаваты пясок, нават падняўся на ім лазовы куст, і ў жаўтлявым імху зацвілі суніцы.

Аўторак, 4 красавіка 1978 года.

Зноў бяссонная ноч, зноў боль.

Дактары сёння не радзілі ехаць у Каралішчавічы. Я нават быў купіў долата і прыгатаваў бідон. Сладзяваўся пакаштаваць бярозавага соку.

Але, праўда, чуюся блага. Ціск — 90/70, галава гудзе, як зvon, коле пад скабаю жоўць. Праз дзён тры мо лягу ў бальніцу. Там — калейка, трэба чакаць.

Чарвіее мой раман. Ды я нават пачынаю звычайца, што ён не пішацца. Звычайца з хваробамі і старасцю. Рана. Занадта рана. Я мус сабраць сілы на дзве кнігі.

Памажы, Божа!

Іх трэба напісаць. Іх трэба пакласці на алтар свайго народа — гэту новую і такую старую біблію аб яго грахах і пакутах, цноце і святні...

Калі ён і яго мова звязецца на зямлі, дык няхай яго магільным крыжам над ім будзе стаяць мая кніга. Няўжо памром і не ўваскрэнем? І няўжо няма збаўлення?

Серада, 12 красавіка 1978 года.

Бальніца. Вечар (20.45). За шырокім акном палаты — сіні паўзмрок. У палате нас двое: я і дзядок з паламаным рабром. Прыходзіць дзяжурны чарнявы доктар у белым каўпаку. Загадаўшы мне прылежчы на ложку, мацаў (ці, мусіць), лепш сказаць, пальпіраваў) хворы жы-

вот. У дадатак прымусіў паказаць язык [неразб.]. Прыгала сясра, наставіла ў прыбірально бутэлечак і загадала заўтра нашча здаць кроў з вены і пальца — пальчыка, як сказала яна. [На полі:] т. 22-29-21 II хірургія, калідор 22-28-47 сясра.

Чацвер, 13 красавіка 1978 года.

Бальніца. 8 гадзін.

Прыходзіла сясра з прабіркамі — браць з вены кроў. Перавязаўшы руку, загадала: "Поработайте кулачком". Мазала месца ўкола на згібе рукі. "Каля". Мяне абліло гарачынёю. Які я, зрэшты, бязлівы. Дзядок з перабітымі скабамі прызнаўся: "Я ўсю ноч не спаў. Чакаў... Перажылі самае страшнае". Ён выкладчык Інстытута культуры. Учора прычасціўся, а сёння не можа сам устаць і прылежчы. Цісне на чырвоную кнопку на белым шчытку каля ложка — выклікае сястру. Я ж, заціснуўшы локцем ватку, ляжаў, як і сказала сясра, хвілін 15 і, надзеўшы на голаў слухаўкі, слухаў навіны.

Пасля ўчарашняга дажджу, што барабаніў па шкле і блясе, сёння хмуры дзень, +3 +8°C. Недзе з беластволых бярэзін слязою сочыцца бярозава сок. Свіст драздоў. Вывістаюць дразды на верхавінах асін, асабліва перад усходам сонца. Жоўтым пылком курыць гарэшнік, а я петраю ў бальніцы. Магзам цягне ў каралішчавіцкі лес. Раніцаю ў Мінску было ўсяго +2°C, днём +6 +8°C.

За сцяною, у 601 палаце, ляжыць Шкраба. У нашай, 602-й, мы покуль што двое. Там іх, здаецца, больш, трое ці чацвёрта. Прыбыла нейкая высокая маладзца, зрабіла мне ўкол. Пасля снадання на іх трэба будзе хадзіць кожны дзень. (5-ы паверх).

Выпагоджаецца — за акном, між сівых, яшчэ цяжкіх хмараў — жоўтая яснасць.

Смутны дзень. Смутны, завешаны сіняю سموю горад. Карычневыя голыя прысады. Каля рэчкі, на шарым балотцы, ужо ледзь зеляніць першая трава — стужкамі і выспамі. Купы вербаў у шарай гушчыні. Адбіваючы хмурае неба, халодным колерам сталі блішчыць рэчка.

Зліваюцца ў адну глыбу чырвоня каробкі высокіх дамоў. Перад імі ў лагчыны — жоўтыя, чатырохпавярховыя. Шарай вуліцай снуюць машыны, высякаючы дугою іскры, сунецца жоўта-чырвоны грукатлівы вагон трамвая. Прыступкамі на груд падымаюцца шарыя дамы. Блізка за акном унізе — старыя, складзеныя яшчэ з чырвонай цэглы, трохпавярховыя будынкi з мноствам камяноў і бляшанымі вострымі дахамi/вастраспадзістымi бляшанымi дахамi.

Праверылі сэрца — нізкі тонус. Глядзеў "Ціхі Дон" — фільм старэе. Выбіралі больш палітыку, але Мелехаў відаць. Шаржыравалі расстрэл Пятра. Сцэна вельмі слабая — якая моц і якая праўда ў кнізе.

Пятніца, 14 красавіка 78 года.

Раніца, як звычайца для бальніцы, пачалася з градуснікаў — у 7 гадзін іх прынесла сясра. Потым лякарствы. Пасля снадання, што прыносяць нам у палату, бо ў сталоўцы няма месца, — балючы ўкол.

Потым абход доктара з сясцю. А за акном — спацелым, са стужкамі вады, што збягае ўнізе, — сумны, хмурнаваты дзень голае вясны.

Каля жаўтлява-каламутнай рэчкі яснай зазелянела лагчынка. Купы крывых, нібы раздзёртых, вербаў яшчэ не праклюнулі ліст. Толькі глыбока ўнізе, якраз пад нашым акном, на клёніку, на яго гонкіх пасынках — жаўтлявы і рэдзенькі, як дымок, цвет.

Лекаў покуль што ніякіх, адно жоўценчкая таблетка но-шпы. Узяўся за дзённік Нікіценкі — перачытваю другі раз.

Запіс за 16 мая 1865 года (нядзеля): "Літаратуру нашу, здаецца, чакае люты лёс..." Ён, гэты запіс, лёг у дзённік Нікіценкі тады, калі радзіўся мой дзед — Тодар Адамчык, а хіба праз столькі год і пакаленнч лёс над літаратурай злітаваўся? Мянjalіся Саветы па справах друку, мянjalіся іхнія праекты і статуты, мянjalіся цэнзары, але не змянjalіся іхні прысуд: "запретить как перепечатание книги, так и всякие из оной выписки." Ды пачыналася гэта не толькі з Някрасава... Хоць лёс падчас да таго-сяго і быў ласкавейшы.

Запіс за суботу 25 верасня 1865 года: "Заседание в Академии наук для присуждения Уваровских премий. За драму — никому... Полная премия (1500 р.) присуждена некому (И.И.) Носовичу за словарь западно-русского наречия."

Субота, 15 красавіка 78.

Учора вечарам навіна, што прыехаў брат Слава. Сёння ў гадзіну маецца прыйсці да мяне. На дварэ дождж. Блішчачы чырвоныя бляшаныя дахі дамоў. Наталпыраныя мокрыя дрэвы. Пучкамі выбіваецца маладая трава. Свіст шпакоў. Уночы ўспомнілася дзяццства — майго дзядзькі хата з пограбам. Дзядзька, што паклікаў мяне, паслаўшы Болеся, каб я паглядзеў у кніжцы бусла ў

чырвоных ботах. Дзядзьку было смешна, а мне, малому, не.

Хату тую перавезлі на хутар у 38 годзе — гэта ўжо сказаў дзядзька, прыязджаючы з Польшчы. Яна стаяла на грудку, падмытым Ятранкаю, каля шырокае затоці з тоўстаю старою алешынаю, дзе пад карчамі вялася выдра і пайла шчанят. Яна, хата, згарэла ў 41-ым. На хутары, як знак даўняга, сёння ўздзімаюцца бярэзіны, наукола якіх падсадзілі малады хвойнік чатыры гады назад.

Ніна ўчора прынесла "Нюрнбергскі працэс", 7 том, дзе надрукавана астатняе слова падсудных. Хацеў яшчэ раз прачытаць Рыбентрона і [неразб.].

Нядзеля, 16 красавіка 1978 года.

Пасля ўчарашняга дажджу скалалася. Голая, неапанутая і панурая вясна. Смутны свіст шпака. Ледзь-ледзь зеляніць каля рэчкі балотца.

Учора прыходзіў Слава. У Наваельнянскай бальніцы ён дамовіўся з доктарам, што там можна будзе пераліць плазму. Паглядзімо, што дасць мне тутэйшая бальніца. Покуль што нічога. Чую боль. Нядобрыцца. Таблеткі — гэта не лекі.

Панядзелак, 17 красавіка 78.

Цэлую ноч не спаў. Заснуў пад раніцу, а ў 6 ужо разбудзілі. Зноў, як і ўчора вечарам, праз кожны дзесяць хвілін глытаў таблеткі і запіваў салодкім чаем.

Прынеслі ў палату снеданне. Я мушу галадаць — рэнтген печані. Пры маёй цяперашняй вазе (61 кг) суткі не есці — нешта ды значыць. Ці не пара дадому? Лекаў ніякіх. А таблетку но-шпы праглыну і там. Жонка жыва не была б, каб не загнала мяне сюды. Лекі трэба шукаць самому, менш слухаць іншых. Чужая рада не заўсёды на карысць, болей на шкоду. Ці, як кажа народная мудрасць, на чужыя хваробы кожны доктар.

Аўторак, 18 красавіка 1978 года.

Нарэшце, пасля абыходу хірурга з яго світаю, мне назначылі капельніцу і плазму. Глюкозу з вітамінам — аж два слоікі — улілі ўчора. Сёння, відаць, пасля снедання зноў.

Пагодны, парны дзень пасля ўчарашняга дажджу, што пакінуў на зеленаватым балотцы пры рэчцы сінія лужыны. Учора гримела разоў са тры. Бліскала маладка на сівай хмары. І ліў спорны дождж. Пад вечар, калі распагодзілася, на чорна-карычневых ліпах шчодрэ пабліскавала дажджавая раса. Ясна і нека першародна зазеленелі лагчынікі.

Сіва-густыя вербы каля сцішанае поўнае рэчкі. Мокры сінявата-цёмны асфальт.

Цягне куды-небудзь ісці ці ехаць. Пад гэтым парным сонцам.

Капельніца... Успомнілася далёкае даўнейшае лета. Жыта, што выпусціла колас. Мяжа зялёная. Яснае сонца. Шэпт жыта. Нават не хацелася даваць веры, што я ўсяго на ложку. І блізкае гуканне паравозу зноў вярнула мяне ў жыта, у ціхі і чуць ласкавы шэпт. У сіняе неба. І чуеш так, як пахне прэснаю зялёнаю травою.

Раздзел для "Гола нулявога".

Рэчка. Кладка. Няскошаная сенажаць. Маладая яшчэ. Пастух. Каровы каля алешніку. Баба ў белы хвартух збірае шчавей.

Яна і ён. І маладое жыта, і зялёная мяжа.

Хрысця — яна.

Гогаль, як расказвае П. Анненкаў, пісаў стаячы, і пісьменнае бюро было ў яго рост. Насіў "голубой фрак с золотымі пуговицямі". [неразб.] чытаць першыя раздзелы "Мёртвых душ". Сшыта паштовай паперы "восьмушку". Ніна прынесла першы том "Дзённіка" А.В. Нікіценкі.

Серада, 19 красавіка 1978 года.

8 гадзін па-маскоўску. Пагодная раніца. Сонца заліпа шарыя, жоўтыя, чырвоныя будынкi з цынкавымі дахамi. Танюсенькі свіст пташачкі.

Учора мо да гадзіны не спаў. Папрасіў у сястры лякарства — не памагло. Боль схпіў у гадзін восем, пасля вячэры. Божы свет быў нямілы.

Сёння радасць, што адлягло. Гляджу праз акно на заліты сонцам горад, спелу ад яснасці, і цягне адсюль прайсціся маладою, што дрыжыць і пабліскае на сонцы, травіцаю, каля рэчкі, па сухім леташнім лісці, каля зялёнае <цыліндры> ў алешніку, што распусціў свае карычневая вялікая таўкачыкі, каля пясчанага берагу, дзе ўжо расплюшчыла жоўтае вочка першая кветка падбелу.

Першая зялёная лагчынак, першая зеленкаватасць агрэсту ў гародчыках, цыбулі, касачоў. Аблітыя клейкім сокам, набрынялі почки ў каштана. Зялёная дзяцелінка каля сцэжкі.

Чацвер, 20 красавіка 1978 года.

Выйшаў на двор. Першы раз на азыраваць халадок раніцы. На нізенькай вострай мураве блішчыць раса. У ёй шалпацца зеленаватыя стракаты шпак — дзярэ

3 Гродзенскімі літаратарамі. 1981 г.

леташнюю траву і нясе ў жоўценькую новую клетку на голай ліпе.

Учора гримела зноў — зноў на цяпло. Сёння з раніцы туман. Уночы не спалася. Для "Ценю ад штыха".

41 год. Бежанцы. Ішлі ўтрох: Шкраба — студэнт, з пашпартам, дакументамі — і двое, што ўцяклі з-пад канвою: Бярозкін, зарослы, няголены, без ніякіх дакументаў. Праверка. Ледзьве паверылі.

У вёсцы гаспадар: "Калі будзеш есці сырую бульбу — еш. Усіх не накорміш." У другой хаце далі кіслага малака з хлэбам. Цётка: "Хай есць маленькі." Гэта пра кульгавага Шкрабу. Дала нават сырыяк. Шоў, трымаючыся за кішні. Начавалі ў царкве. Поўна людзей, крык сярод ночы: "Нас прадзілі! Дзе ўрад!" У вёсцы папрасілі бульбы. Пачалі варыць каля сельсавета. Пачалася паніка: "Дэсант!" "Уцякайце, я ведаю, яны кінуцца сюды", — старшыня сельсавета.

Нямецкія самалёты кідаюць каля шашы бомбы — на тэлеграфны дрот, на слупы.

Пятніца, 21 красавіка 1978 года.

Доўга не мог заснуць. Зноў у мяне няма сну. Зноў ледзьве жывы раніцаю.

Сёння — рэнтгенакапія. На ліха яна мне. Хоць ад глюкозы і рынгера (раствор солі) трохі акрыяў. Плазма, здаецца, саўсім вылечыла б. Група крыві III (Б), рэзус дадатны — гэта трэба запомніць, мо калі прыдасца.

За акном — пагодны дзень. Зеленыя скрозь маладая вострая трава. Дзяцелінка, крапіва, валаснік нават расце на бальнічным двары. Каля падрубы, дзе ў зацішку цвітуць жоўценькія адуванчыкі, падбел. Бэз разгарнуў зялёныя почки. Над рэчкаю пачынаюць значыць зеленаватасцю шарыя купы вербаў.

Субота, 22 красавіка 78 года.

Зноў пракідаўся ўсю ноч, зноў не меў сну.

Пасля учарашняй гастраскапіі, пасля чорнага, як змяя, шланга, што запіхаюць табе ў живот і круцяць там яго, пераварочваючы кішкі, пасля замарозкі баліць горла і гоніць сліну.

Учора ўлілі і плазму. Растрывожылі мяне [неразб.], аж паднялася вечарам тэмпература — 37,2.

Сёння зноў пагодная раніца пасля яснай месячнай ночы. Поўня ўсю ноч глядзела ў акно і нават закацілася на захадзе, чырвоная і вялікая, як сонца.

Думаю збегаць сёння дадому, памыцца.

Пасля полудня на грудзях і жываце выступіў трут, чырвоны і дробненькі, як мак, на плячах і жываце. Лякарстваў прыпісалі мне занадта шмат — ад глюкозы, што ўліваюць у вену, да размаітых уколаў і таблетак. Сёння нанач не п'ю нічога. Перад абедам прыходзілі Жук з Кудраўцом — прынеслі карэктурку "Чужое бацькаўшчыны". Балазе будзе чым заняць час. Па рабоце, па сталі, па чытай паперы я тут занудзіўся. "Год нулявы" так далёка адышоў ад мяне, што жыць толькі хваробамі. А час прыспешвае,

прыспешваюць і мае гады. І колькі сіпаў і моцы адабрала хвароба. Я зблажэў, счых і толькі існаю на свеце. Як страсянуцца, атрэсці з плячэй смутак, нэндзы, хваробы.

Нядзеля, 23 красавіка 1978 года.

Чуюся кепска. Зноў ноч без сну. Я чырвоны як рак. Алергія не прайшла. Трэба, відаць, збірацца дадому. Калі будзе плазма, то толькі прымаць яе, ад усіх астатніх лекаў трэба адмаўляцца.

З захаду на горад паўзе сіня, з папялявымі шызымі краямі, вялікая хмара. Грукоча гром. На ёй сполахамі бліскае маладка. Усё сцішылася. Натапырыліся жаўтлява-зялёныя рэдкія яшчэ таполі. Ізноў крэспіць хмару маладка. Барабаниць па шкле косы дождж. І пасыпаўся град. Негусты, бойны. І скоро кончыўся. Зялёная трава стракатая ад беллага граду, як камкоў ваты.

Ізноў глядзіць сонца. І стаяць ціхія рэдзенька жаўтлявыя таполі. Яснае толькі зялёнае балотца і зеленаватыя ўжо пагусцельныя купы вербаў. І распускаецца бярэзінка.

Мапісы цёплы пах,
Рахманы зван пчалы.
На ўвязаных снапах
Капыша воз малых

<Пад Бялявых лі
[неразб.] збан
Гладышык у снапах
Жнівы
Жніво>

Серада, 3 мая 1978 года.

Нясвіж, санаторыя.

Прыехаў сюды, у даўнейшы радзівілаўскі замак, перад абедам. Абышоў яго каля вала, дзівачыся на дзікіх качак — ці не крыжанак? — што плавалі тут, у зялёнай канаве, не баючыся людзей; схадзіў на грэблю, абсаджаную старымі, яшчэ голымі ясенямі і клянамі, але сіверныя ядовы вецер, што расшугаўся над возерам, прыгнаў мяне ў палату, дзе і сяджу, бачачы з акна дзядзінец жоўтага замка, засаджаны цёмна-зялёнымі елкамі.

Халадная вясна. Нізкія сіверныя хмары сеюць дождж. Хоць на зялёным балоце цвіце жоўтае слепата і дробным лісцем абсыпаная бярэзіна. І скрозь па лесе зазеленелі маладыя грабнікі. Зялёнае жыта і зялёная канава каля шашы.

Заўтра пачынаюцца лекі.

Чацвер, 4 мая 1978 года.

5 гадзіна вечара. Сяджу на беразе азярца ў маладой зялёна-ліловай крапіве і жаўтлява вострай асацэ. Ад мяне, ціха чыркаючы — кра-кра, — адплывае карычневаты з чорна-зялёнай шыяй качар, паплыў у спалавелы, з сівавата-шарымі мятлушчамі, троснік.

Сіня-цёмная, рабенькая, спярэшчаная ветрам роўнядзь вады.

На зялёнай грэблі жоўтым кропам зацвілі старыя высокія кляны, толькі шурпатыя і голыя, як паўсыхалыя, ясені.

Сухі шоргат тросніку пры беразе. Перасвіст і шчэбет шпакоў на чорных алешынах. Выпусціўшы зялёныя каткі і дробнае лісце, рэдзенька зеляніць старая, нахіленая, як у песні, над сіняй трапятліваю вадою старая вярба. Чыстае сіняе неба і глыбокае сонца за спіною над вежамі радзівілаўскага замка.

Хараставо адзіноты ці адзінота з хараставом ясны. Няхай Бог благаслаўляе гэтую хвілю. Крык гракоў над чорнымі гнёздамі. Густы брэх сабакі ў шарых, цагляных, пад шыферам хатах.

Зрабіўшы круг, да мяне зноў з густым чырканнем — чыр-чыр-кра-кра — падплывае прыгожы, з жоўтым дзюбам, зялёнай, што паліскаецца, шыяй, шары селезень. Грабе жоўтымі ножкамі ваду, гонячы перад сабою дужку хвалі.

Пара халадоў — ветру і дажджу. Цвіце белая, з жоўтымі тычынкамi, слепата, і зеляніць пры вадзе смароднік — чорныя парэчкі.

(Працяг у наступным нумары)

3 Алесем Разанавым.

НА ЗАПАДНОЙ ГОРЦЫ

15 чэрвеня ў Зале камернай музыкі (касцёл Св. Роха) — прэзентацыя новага цыкла канцэртаў "Старадаўняя музыка Беларусі".

Гэты супольны праект прадзюсера Арыны Вячоркі ды музычнага таварыства "Ліра", прымеркаваны да летняга часу, аздобіць сезон вакацыяў у сталіцы гучаннем своеадметных старонак беларускай музычнай спадчыны.

Альтэрнатыва "мёртваму сезону" ў філарманічным жыцці

Мінска рыхтуецца годная. Напрыклад, удзельнічаць у першым канцэрце цыкла будучы ансамбль "Lituus" (колішні баранавіцкі "Кантраданс"), гурт старажытнай музыкі "Brevis" на чале з Паўлам Сурагіным, "зорны" дуэт: лаўрэат Нацыянальнага конкурсу вакалістаў імя Л. Александроўскай Тамара Рэмеэ (сапрана) ды пераможца Міжнароднага конкурсу творчых праектаў "Wasserwelten" кампазітар Віктар Кісцень (арган). Прагучаць новыя версіі п'ес з "Полацкага шпытка", "Віленскай табулатуры", іншыя беларускія

творы. Будучы музычныя сюрпрызы.

Увага: уваход на імпрэзу — вольны! А яе пачатак — а 16-й гадзіне.

С. Б.

НА ЗДЫМКАХ: Тамара РЭМЕЭ, Віктар КІСЦЕНЬ, ансамбль "Кантраданс".

ГАСТРОЛІ

У сярэдзіне чэрвеня ў Мінск прыязджае Расійскі дзяржаўны акадэмічны Вялікі драматычны тэатр імя Г. Таўстаногава. Чатыры спектаклі славуата піцэрскага трупы разыграе на сцэне Дома афіцэраў (арганізатарамі гастролі выступілі тэатральны праект "Віртуозы сцэны", кошт квіткаў ад 12 да 75 тысяч рублёў).

16, 17 — Г. Гауптман "Перад заходам сонца" (у галоўнай ролі — мастацкі кіраўнік тэатра, акцёр К. Лаўроў).

18, 19 — Т. Уільямс "Шклянны зьярынец" (у галоўнай ролі — актрыса А. Фрэйндліх)

20 — С. Лабазэраў "Сямейны партрэт з чужым" (у галоўнай ролі — актрыса Н. Усатова)

21, 22 — М. Сайман "Каліфарнійская сюіта" (рэжысёр спектакля — М. Пінігін, у галоўных ролях — артысты А. Фрэйндліх і А. Басіпашвілі).

АФІША ЧЭРВЕНЯ

Нацыянальны акадэмічны тэатр балета
пл. Парыжскай Камуны, 1,
тэл. 234-06-66

- 13 - П. Чайкоўскі "Лебядзінае возера"
 - 15 - С. Пракоф'еў "Рамэа і Джульета"
 - 18 - А. Мдзівані "Страсці" ("Рагнеда")
 - 20 - П. Чайкоўскі "Шчаўкунчык"
 - 22 - Г. Герольд "Марная перасцярога"
 - 24, 25 - Ц. Пуні "Эсмеральда"
- Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-й гадзіне

Нацыянальны акадэмічны тэатр оперы
пл. Парыжскай Камуны, 1,
тэл. 234-10-41

- 19 - Ф. А. Моцарт "Вяселле Фігара"
 - 26 - Гала-канцэрт салістаў і аркестра беларускай оперы
- Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-й гадзіне

Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы
вул. Энгельса, 7,
тэл. 227-17-17

- 13 - Гастролі японскага тэатра Кабукі
 - 14 - М. Задорнаў "Таполевая завая", камедыя
 - 16 - А. Дударэў "Чорная панна Нясвіжа", містычная легенда аб каханні
 - 17 - А. Курэйчык "Згублены рай"
 - 18 - А. Дударэў "Кім", крымінальная меладрама
 - 20 - А. Манохін "Парфён і Аляксандра"
 - 22 - Д. Патрык "Дзіўная місіс Сэвідж"
 - 23 - Далецкія, М. Чарот "Ажаницца - не журыцца", беларускія вадзівілі
- Пачатак ранішніх спектакляў а 11-й, вячэрніх а 19-й гадзіне

Малая сцэна
13 - А. Папова "Муж для паэтэсы"

- 19 - М. Сайман "Я не пакіну цябе..."
- Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М. Горкага
вул. Валадарскага, 5,
тэл. 220-15-41, 220-39-66

Гастролі Магілёўскага абласнога драмтэатра
13 - Б. Брээт "Трохграшовая опера", музычная камедыя

- 14 - Т. Уільямс "Трамвай "Жаданне", вечаровы блюз
 - 15 - І. Вілківіч "Ноч Гельвера", вострасюжэтная драма
 - Летнія сезоны ў Тэатры імя М. Горкага!
 - 17 - М. Горкі "Дзівакі" (прэм'ера)
 - 18 - Д. Фо, Ф. Рамэ "Свабодны шлюб"
 - 19 - А. Дударэў "Люці"
 - 24 - Ф. Рэньяр "Адзіны спадкаемца", камедыя
 - 25 - А. Камю "Калігула", у стылі "HARD"
 - 26 - "Амфітрыён", інтымныя сцэны з жыцця людзей і багоў
- Пачатак ранішніх спектакляў а 11-й, вячэрніх а 19-й гадзіне

Тэатр-студыя кінаакцёра
пр. Машэрава, 13,
тэл. 223-08-11

- 13, 14, 17, 18 - С. Бартохава "Поле бітвы", камічная драма
 - 19 - Д. Кіліці "Мілы хлус"
 - 20-24 - Б. Шоу "Пігмаліён", музычная камедыя
 - 25 - "Айседора. Танец кахання", лірычная драма
 - 26, 27 - Э. дэ Філіпэ "Філумена Мартурана", камедыя
- Пачатак спектакляў а 19-й гадзіне

НА ЗДЫМКУ: сцэна з балета "Страсці" ("Рагнеда").

Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі
вул. Крапоткіна, 44,
тэл. 234-60-08

- 18, 25 - Я. Таганаў "Адэль", гісторыя кахання
 - 19 - С. Кавалёў "Стомлены д'ябал", фантазмагорыя
 - 26 - З. Саганаў "Палёты з анёлам", спектакль пра М. Шагала
- Пачатак спектакляў а 19-й гадзіне

Беларускі дзяржаўны маладзёжны тэатр
вул. Даўмана, 1,
тэл. 289-32-62

- 13 - Ж. Б. Мальер "Хітрыкі Скапэна"
 - 18 - Бамаршэ "Вар'яцкі дзень, альбо Вяселле Фігара"
 - 26-28 - М. Куліне "Так загінуў Гуска" (прэм'ера)
- Пачатак спектакляў а 19-й гадзіне

У СТАЛІЦЫ

ЗАЛА КАМЕРНАЙ МУЗЫКІ

13 — Ансамбль салістаў Акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі (2 трубы, валторна, 2 трамбоны, ударныя, туба). У праграме Бах, Вівальдзі, Расіні, Бізэ, Элінгтан, Мілер ды інш.

17 — Заключны канцэрт цыкла "Усе санаты Бетховета для скрыпкі і фартэпіяна". Санаты №№ 8, 9, 10. Выконваюць Я. Асновіч (скрыпка) ды Б. Спектар (фартэпіяна). Музыказнаўца А. Ключнікава.

20 — "Кансананс" — маладзёжны камерны хор пад кіраўніцтвам А. Ісайкіна, хормайстар Я. Хахлоў. Мужчынскі вакальны ансамбль "Jam Vois". У праграме Брукнер, Свірыдаў, Часнакоў, Атрашкевіч.

26 — Фартэпіянае трыо: С. Парфэнаў, К. Архіпава, Н. Машылава (клас І. Галачкінай). Творы Танеева, Штакавіча.

Выходзіць з 1932 ГОДА
У 1982 годзе ўзнагароджаны ордэнам Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР

Віктар ШНІП

Рэдакцыйная рада:

Вольга БАРАБАНШЧЫКАВА,

Святлана БЕРАСЦЕНЬ,

Лянід ГАЛУБОВІЧ,

Алесь ГАЎРОН — адказны сакратар,

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ,

Уладзімір САЛАМАХА — намеснік галоўнага рэдактара

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захарава, 19

ТЭЛЕФОНЫ:
галоўны рэдактар — 284-6673
намеснік галоўнага рэдактара — 284-4404
адказны сакратар — 284-6673

АДДЗЕЛЫ:
публіцыстыкі — 284-7965
пісьмаў і грамадскай думкі — 284-7965
літаратурнага жыцця — 284-7965
крытыкі і бібліяграфіі — 284-7965
паэзіі і прозы — 284-7965
музыкі — 284-8153
тэатра, кіно — 284-8153
выяўленчага мастацтва — 284-7965
карэктарская — 284-8091
бухгалтэрыя — 284-6672
Тэл./факс — 284-85-25

Пры перадруку просьба спасылца на "ЛіМ".

Рукапісы рэдакцыі не вяртае і не рэцензуе.

Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.

Набор і вёрстка камп'ютэрнага цэнтра тыднёвіка "ЛіМ"

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага унітарнага прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку" г. Мінск, пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856 Наклад 1644
Нумар падпісаны ў друку 11.06.2003 у 15.00

Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
"Літаратура і мастацтва"

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 715

Заказ 1435.

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ФЭСТ У ЛОШЫЦЫ

Калі 6 25 мая вы наведалі сталічны Лошыцкі парк, то апынуліся б на сапраўдным сярэднявечным свяце — другі год запар тут праходзіў "Лошыцкі фэст".

Сёлета яго арганізавалі выканкам Ленінскага раёна Мінска, дзякуючы чаму мерапрыемства было прарэкламавана і забяспечана неабходным абсталяваннем, а таксама Беларускае саюз майстроў народнай творчасці наладзіў выстаўку-продаж. Лепшыя майстры з розных куткоў Беларусі прывезлі сюды свае вырабы з саломкі, лазы, дрэва, лянныя кашулі і скураныя паясы, усялякія ўпрыгожванні і шмат іншага.

Акрамя гэтага, арганізатары свята запрасілі шматлікія фальклорныя групы. У асноўным, сталічныя калектывы, але былі і госці. Напрыклад, з Баранавічаў прыехаў малады, але ўжо званы гурт "Фэст". Гэтыя музыкі ўжо ездзілі з гастролімі па Еўропе, а нядаўна вярнуліся з Кітая і адразу ж прынялі запрашэнне на "Лошыцкі фэст".

Акрамя музычнага свята на верхняй пляцоўцы парка, на ніжняй адбываўся рыцарскі турнір. Гэтым разам ён быў для юніораў (16-20 гадоў). І толькі для тых, хто спарборнічаў ўпершыню. Удзельнічалі знакамтыя клубы Мінска, сярод якіх "Ордэн Паўночнага храма", "Род Снежнага барса", "Воіны ВКЛ", "Радавіт" і "Дуэль Дэс" — клуб тэатральнага фехтавання.

Рыцарскі турнір завяршыўся паказальным масавым боём. На схіле ўзгорка паставілі імправізаваную крэпасць, якую баранілі адны, а штурмавалі другія. Гэты бой быў ужо без правілаў: пайшлі ў справу і сталёвыя мячы, і сякеры, і нават арбалеты.

Рэжысёр праекта Тамара Бярозка выказала спадзяванне, што свята будзе традыцыйным. У наступным годзе плануецца значна пашырыць кола яго ўдзельнікаў, запрашаць музычныя гурты і рыцарскія клубы з усёй Беларусі.

Юлія ПАПОВА